

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Hospodářská fakulta

Katedra financí a účetnictví

Akademický rok: 2004/2005

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

pro

Moniku POZLEROVOU

Program č. M 6208 Ekonomika a management
Obor č. 6208T085 Podniková ekonomika

Vedoucí katedry Vám ve smyslu zákona č. 111 / 1998 Sb. o vysokých školách a navazujících předpisů určuje tuto diplomovou práci:

Název tématu:

Úvěry ČSOB

UNIVERZITNÍ KNIHOVNA
TECHNICKÉ UNIVERZITY V LIBERCI

3146081550

Pokyny pro vypracování:

- 1) Úvod a odůvodnění výběru tématu
- 2) Charakteristika úvěrového trhu v ČR
- 3) Úvěrové podmínky ČSOB
- 4) Řízení úvěrových rizik
- 5) Centrální registr úvěrů
- 6) Zhodnocení vybraných služeb ČSOB a závěr

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Hospodářská fakulta

Studijní program: 6208 – Ekonomika a management

Studijní obor: Podniková ekonomika

Úvěry ČSOB

Credits of ČSOB

Číslo diplomové práce: DP – PE - KFÚ – 2005 31

Monika Pozlerová

Vedoucí diplomové práce: Prof. Ing. Anděla Landorová, CSc.

Konzultant: Ing. Kamil Kříž, ČSOB, a.s., Liberec

Počet stran: 76

Počet příloh: 5

V Liberci dne 15.5.2005

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 - školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Datum: 15.5.2005

Monika Pozlerová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem, kteří mi pomáhali při zpracování mé diplomové práce. Především bych ráda poděkovala paní profesorce Landorové za odborné vedení diplomové práce. Dále děkuji panu Kamilovi Křížovi z ČSOB, který mi poskytl materiály a konzultace k diplomové práci.

V Liberci dne 15.5. 2005

Resumé

Tato diplomová práce se zabývá obecnou analýzou úvěrového procesu a porovnává jej v úvěrovém procesem v Československé obchodní bance. V úvodní části je práce zaměřena na obecnou charakteristiku úvěrů, úrokové míry a úvěrového procesu. V další části jsou zmíněna rizika, která souvisí s činností banky. Na tuto kapitolu navazuje část o registrech úvěrů, které slouží k omezení rizika, především úvěrového. Dále jsou zpracovány teoretické poznatky o rozvaze obchodní banky, což se promítá do části týkající se praxe. Z údajů z rozvahy ČSOB je sestaven přehled vývoje úvěrů za klienty. V další kapitole je popsán úvěrový proces Československé obchodní banky, od podání žádosti až po podpis úvěrové smlouvy klientem. V poslední kapitole je stručně hodnocena situace zadluženosti českých domácností a nastíněn možný budoucí vývoj úvěrování domácností.

Summary

The diploma thesis deals with universal analysis of credit process and compares it with the credit process of the Československá obchodní banka, a.s. (ČSOB). In the preliminary part it is focused on universal characteristic of credits, interest rate, and credit process. In the following part there are risks mentioned connected with the bank activity. A part regarding Credit Register serving as a mean of risks restrictions (first of all credit risk) is connected to this part. Then theoretical ideas about the balance sheet of a commercial bank are mentioned which are applied in the practice regarding part. From the data of the ČSOB balance sheet a survey of credits and claims is compiled. Further the credit process in ČSOB is described starting with credit application up to client's contract signature. In the last chapter the situation of Czech households indebtedness is briefly evaluated and possible future development of household credits is shown.

Klíčová slova

úvěr

úvěrový proces

úvěrový registr

riziko

rozvaha

Key words

Credit

Credit process

Credit Register

Risk

Balance sheet

Obsah

1. Úvod	12
2. Úvěrová politika obchodních bank	13
2.1. Úvěrový proces	13
2.2. Úroková míry	14
2.3. Členění a druhy úvěrů	15
2.3.1 Krátkodobé bankovní úvěry	17
2.3.2 Střednědobé a dlouhodobé bankovní úvěry	22
3. Průběh poskytnutí a čerpání úvěru	24
3.1. Žádost o poskytnutí úvěru	24
3.2. Prozkoumání žádosti	25
3.3. Jednání o zajištění úvěrů	26
3.4. Jednání o splácení úvěru	28
3.5. Uzávěření úvěrové smlouvy a poskytnutí úvěru	28
3.6. Kontrola plnění úvěrových podmínek	29
3.7. Zánik úvěrové smlouvy	29
4. Rizika bankovních obchodů	29
4.1. Riziková politika	30
4.2. Členění rizik	32
5. Registry úvěrů	35
5.1. Centrální registr úvěrů	35
5.2. CBCB – Czech Banking Credit Bureau	38
5.2.1 Bankovní registr společností CBCB	39
5.2.2 Nebankovní registr společností CBCB	40
5.3. Sdružení Solus	41
5.4. Registry úvěrů ve světě a v ČR	43
6. Bilance banky	43

6.1. Aktiva.....	45
6.2. Pasiva.....	47
6.3. Výkaz zisků a ztrát.....	50
7. Československá obchodní banka	51
7.1. Úvěrový proces.....	52
7.1.1 Základní náležitosti smlouvy.....	52
7.1.2 Úvěrová analýza.....	54
7.1.3 Čerpání úvěru.....	56
7.1.4 Splácení úvěru.....	56
7.1.5 Úročení a poplatky.....	58
7.1.6 Zajištění úvěru.....	58
7.1.7 Pojištění úvěru.....	59
7.2. Řízení rizika v ČSOB.....	60
7.3. Úvěry v ČSOB.....	62
7.4. Zadlužení domácností.....	64
8. Závěr	72

Seznam použitých zkratek

A	Rakousko
a.s.	akciová společnost
aj.	a jiné
apod.	a podobně
BG	Bulharsko
BiH	Bosna a Hercegovina
CBCB	Czech Banking Credit Bureau
CRÚ	centrální registr úvěrů
č.	číslo
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ČSOB	Československá obchodní banka
D	Německo
DPH	daň z přidané hodnoty
EUR	euro
H	Maďarsko
HR	Chorvatsko
Kč	česká koruna
mil.	milion
např.	například
p.a.	per annum
PL	Polsko
PMR	povinné minimální rezervy
RO	Rumunsko
RPSN	roční průměrná sazba nákladů
RUS	Rusko
Sb.	sbírky
SCG	Srbsko a Černá hora
Sk	slovenská koruna
SK	Slovensko
SL	Slovinsko
tj	to je
tzn.	to znamená
UKR	Ukrajina
USD	dolar

1. Úvod

Úvěr je jednou z nejstarších forem financování a právě tento finanční produkt se stává v České republice stále oblíbenějším, zejména to platí o úvěru spotřebitelském. Naši občané se pomalu učí to, co je v západních ekonomikách běžné – financovat své potřeby z cizích prostředků, úvěry využívá na nákup domácích spotřebičů, dovolené, auta či pro zlepšení kvality bydlení. Tento nový postoj souvisí i se změnou úvěrové politiky bank. Zatímco v minulosti byly banky zaměřené především na úvěrování podniků, dnes rozšiřují nabídku úvěrových produktů pro domácnosti.

Příčin popularity bankovních úvěrů je několik; především souvisí se zjednodušením a zrychlením úvěrového procesu a s větší dostupností úvěru. Dále ve prospěch úvěrů používání bankovních úvěrů ke spotřebě působí nízká úroková sazba, nízká inflace a rostoucí reálné mzdy. Díky mezibankovní konkurenci, jakož i konkurenci spotřebitelských úvěrů jednak s nabídkou splátkových prodejů obchodních organizací, jednak s nabídkou půjček nebankovních organizací různého charakteru, snižují banky i ostatní s úvěrem spojené poplatky, což úvěry ještě zlevňuje. A právě všechny tyto uvedené faktory činí v konečném důsledku úvěr zajímavým zdrojem financování pro stále širší vrstvy.

Náplní mé diplomové práce je analyzovat úvěrový proces od podání žádosti klientem a ž po podpis smlouvy. Svou diplomovou práci jsem rozdělila do šesti částí. V první části jsem popsala obecné podmínky poskytování úvěrů, členění úvěrů a vybrané teoretické poznatky o průběhu úvěrového procesu. Následuje kapitola zabývající se rizikem, ve které jsem rozvedla především úvěrové riziko, jelikož při poskytování úvěrů právě toto riziko působí nejsilněji. Na to navazuje kapitola o registrech úvěrů, jakožto účinném nástroji řízení rizika, který je v současné době hojně využíván a stále se pracuje na jeho zdokonalování, zlepšování a rozšiřování. Dále jsem popsala bilanci obchodní banky, jelikož jsem z tohoto účetního výkazu čerpala podklady pro zhodnocení situace o vývoji úvěrů a souvisejících činností v ČSOB. V poslední kapitole jsem popsala úvěrový proces v ČSOB, pokusila jsem se o zhodnotit situaci o zadluženosti českých domácností a nástin vývoje čerpání spotřebitelských úvěrů v budoucnu.

2. Úvěrová politika obchodních bank

Mezi ekonomicky nejdůležitější obchodní činností bank patří poskytování úvěrů. Existuje nepřehledné množství definic pro úvěr, patří mezi ně i například: „Úvěr je přenechání peněžního kapitálu formou zapůjčení, tj. přenechání hospodářského práva disponovat s těmito penězi, proti závazku příjemce později vrátit zapůjčený kapitál a odškodnit subjekt poskytující úvěr zaplacením úroků“¹ nebo „bankovní úvěr představuje časově omezené, úplatné přenechání peněz obchodní bankou jejím klientům k volnému nebo smluvně vázanému použití“². Obchodování s úvěry vychází z funkce banky jakožto finančního zprostředkovatele - přijímá cizí peněžní zdroje a pořizuje za ně různé druhy finančních aktiv.

Úvěry jsou rentabilním druhem bankovních aktiv a obchody s úvěry připadají k vytváření podstatné části zisku, konkrétně je možné úvěry sledovat v bankovní rozvaze, jejich přínos ve výsledovce, tomuto tématu se podrobněji věnuji v kapitole číslo 6.

V souvislosti s úvěry se v každodenní praxi setkáváme i s pojmem kredit. Toto slovo má kořeny v latinském slově *credere*, což znamená věřit, důvěřovat, darovat. Dle dnešního významu toto slovo vyjadřuje důvěru, že závazek bude příjemcem poskytnutých prostředků vrácen, že příjemce své závazky v budoucnu splní.

2.1. Úvěrový proces

Úvěrového procesu se účastní dvě strany – banka, tzv. věřitel, půjčovatel, kreditor a klient, tzv. dlužník, vypůjčovatel, debitor. Poskytnutí úvěru je ze strany banky vznikem její pohledávky za dlužníkem, vznikem aktiva. Věřitel obdobně předává vypůjčovateli k dočasnému užití nějaké hodnoty, mohou to být finanční prostředky, ale i zboží či služby či v případě banky i její dobré jméno. Uzavřením úvěrové transakce se dlužník zavazuje,

¹ BARTOŠEK, FELSBERGOVÁ, JAROŠ: *Bankovníctví v České republice*, s. 88.

² A. LANDOROVÁ, H. JÁČOVÁ, M. NESLÁDKOVÁ, *Obchodní bankovníctví* s. 116.

že splatí v dohodnutém čase, na daném místě vypůjčenou částku, která bude obsahovat i úroky jako cenu poskytnutého úvěru.

Banka v úvěrovém procesu vystupuje jako buď subjekt poskytující úvěr, anebo jestliže se jedná o zprostředkování úvěru, např. v rámci financování zahraničních obchodů, přebírá úlohu zprostředkovatele úvěru. Poskytováním úvěru plní obchodní banky makroekonomickou a mikroekonomickou funkci. K makroekonomickým funkcím se řadí především funkce emisní – díky bankovnímu úvěru jsou peníze uváděny do oběhu a z oběhu stahovány, dále funkce distribuční – úvěr přerozděluje volné peněžní fondy, a také funkce kreační – z jedné jednotky prvotního depozita se díky bankovnímu úvěru vytvoří další jednotky depozit, jež jsou posléze opět rozdělena nebo použita jako úvěr. Z mikroekonomického hlediska je významná důchodová funkce - prostřednictvím úvěrů roste kupní síla dlužníka.

2.2. Úroková míra

Hlavní činností bank je přerozdělovat finanční prostředky. Banka přijímá vklady od věřitelů, kteří požadují za poskytnuté prostředky úrok, jenž je pro banku nákladem. V případě, že banka prostředky, které přijala, dále poskytne k zapůjčení, dbá na to, aby pro ni byla daná transakce ekonomicky přínosná a požaduje úrok, který je pro ni výnosem. Úrok je tedy rozdíl mezi vypůjčenou a vrácenou částkou peněz. Úroková míra vyjadřuje podíl úroku na zapůjčené částce, vyjadřuje se v procentech, a nejčastěji je udávána na roční bázi, tzv. per annum. Jedná-li se o konkrétní úrokovou míru, je označena jako *úroková sazba*. Z ekonomického hlediska patří úrokové míry mezi významné nástroje, kterými je možno ovlivnit reálnou ekonomiku.

Cenu úvěru, poskytovaného obchodní bankou jejím klientům, tvoří náklady vyplývající z úrokové sazby obchodní banky, která bývá zpravidla účtována měsíčně, dále náklady na manipulační poplatek, provize a ostatní výlohy, například u neplatičů upominání splátek. Vypůjčovatelé (občané, fyzické osoby, právnické osoby) při využívání podnikatelských i spotřebitelských úvěrů porovnávají úrokovou sazbu s výnosovou mírou z investičních

projektů, k jejich pořízení úvěr hodlají použít. Jestliže je úroková sazba z úvěrů příliš vysoká, budou vypůjčovatelé splácet vyšší částky než jim daná investice přinese a tím nižšího zisku z investice financované úvěrem dosáhnou. Rozhodují se tedy, uskuteční-li daný záměr, např. danou investici okamžitě, či zda ji odloží do budoucna. Úroková míra tedy působí na rozhodování ekonomických subjektů o použití jejich důchodů, zda je uspořit či dále použít. Vypůjčovatelé jsou ovlivněni nejen úrokovou sazbou, nýbrž i úrovní cenové hladiny, kupní silou, výší částky, kterou si chtějí vypůjčit, aktuální inflací a dalšími podmínkami makroekonomické situace, jakož i očekávanými či předpokládanými výsledky své činnosti, k níž hodlají požadovaný úvěr použít.

Úrokové míry se rozlišují podle mnohých kritérií: druh úvěru (obchodní, bankovní, vládní, spotřební..), doba splatnosti, druh odvětví. Rozeznáváme úrokovou míru reálnou - nominální, tržní - odvozenou, debetní – kreditní, hrubou – čistou. Poskytne-li banka dlouhodobější úvěr, stanoví si vyšší úrok než u krátkodobého úvěru, jelikož musí do úrokové míry zahrnout vyšší riziko splácení půjčky a snížení své likvidity. Jestliže se jedná o odvětví, ve kterém se předpokládá budoucí rozvoj a jedná o solidního klienta, může od banky získat zvýhodněnou sazbu. Významným ekonomickým ukazatelem je reálná úroková míra, která zahrnuje náklady a výnosy půjček, dluhů a úvěru. Reálná úroková míra je nominální úroková míra upravená o míru inflace a zdanění výnosu.

Výše úrokové sazby je ovlivněna mnohými činiteli, mezi které patří celková úroveň hospodářství, ekonomický cyklus, míra inflace a například i nabídkou a poptávkou po penězích. Je-li poptávka nižší, klesá úroková sazba a tím jsou spotřebitelé motivováni mimo jiné k přijetí úvěru. Vyšší poptávka po úvěrech naopak zvyšuje úrokové sazby. Díky tomu úrokové sazby neustále kolísají a vyvíjejí se.

2.3. Členění a druhy úvěrů

Vzhledem k velkému počtu a různorodosti úvěrů není jednoduché najít jednotné rozdělení úvěrů. V odborných publikacích se setkáváme s celou řadou přístupů k členění bankovních

produktů, které se liší volbou kritérií. Bankám pomáhá dělení úvěrů ke stanovení podmínek, úrokových sazeb či umožňuje zajistit krytí úvěrových zdrojů.

Nejčastěji se setkáváme s úvěry dělenými dle jejich splatnosti :

- krátkodobé (do 1 roku),
- střednědobé (1-4 roky),
- dlouhodobé (nad 4 roky).

Dělení podle zajištění úvěru:

- zajištěný – krytý (osobní zajištění, reálné zajištění – zástava movitých věcí),
- nezajištěný – bianko, blanko úvěr.

Dělení dle poskytovatele úvěru:

- banka (obchodní nebo centrální),
- konsorcium bank,
- veřejný úvěr (stát).

Dělení dle účelu:

- spotřební,
- provozní,
- investiční,
- překlenovací,
- importní,
- exportní,
- hypoteční.

Dělení podle právního postavení příjemce úvěru:

- soukromá fyzická osoba a domácnost,
- podnikatelský subjekt,
- veřejná instituce.

Každý úvěr je něčím výjimečný, má své charakteristické rysy. Je možné najít i další členění úvěrů, v praxi pak záleží na potřebách a kritériích konkrétní banky.

Je třeba odlišit bankovní úvěr a úvěrovou půjčku. Máme-li na mysli bankovní úvěr, poskytuje banka klientovi peněžní prostředky. U úvěrové půjčky se jedná o přejímání závazků bankou vůči třetím osobám na výslovnou žádost dlužníka. [1]

2.3.1 Krátkodobé bankovní úvěry

Mezi krátkodobé bankovní úvěry patří úvěry kontokorentní, směnečné, lombardní a spotřebitelské.

Kontokorentní úvěr

Kontokorentní úvěr je úvěr, kdy banka poskytuje svému klientovi peněžní prostředky na jeho běžném účtu ke krytí dočasného nedostatku finančních prostředků do určité sjednané výše. Zpravidla bývá poskytován na základě úvěrové smlouvy, po provedení zkoušky úvěrové způsobilosti klienta. Banka stanoví *úvěrový rámec*, což je nejvyšší přístupný debet, který může klient na svém účtu k čerpání úvěru využít.

Výhodou tohoto účtu pro klienta je, že může pohotově čerpat peněžní prostředky dle momentální potřeby, nevýhoda vyplývá z relativně vyšších úroků a dalších nákladů účtovaných bankou.

Směnečné úvěry

Směnečné úvěry jsou založeny na existenci směnky a jejího použití k úvěrování bankou. Směnka je bezpodmínečný písemný dlužnický závazek sepsaný v přesně zákonem stanovené formě, který poskytuje majiteli směnky nesporné právo požadovat ve stanovenou dobu zaplacení uvedené peněžní částky. Dlužník se zavazuje (směnka vlastní) anebo je zavázán (směnka cizí) k této povinnosti.

Směnečné úvěry se dělí na:

- eskontní,
- akceptační,
- ručitelské – avalské,
- negociační,
- ramburzní.

Eskontní úvěr

Směnečný eskontní úvěr je založen na nákupu směnky bankou před její splatností po srážce úroku – diskontu. Banka koupí směnku od jejího majitele, čímž dojde k převodu směnečných práv na banku. Při dospělosti směnky, což je okamžik splatnosti, předkládá banka směnku k proplacení směnečnému dlužníkovi. Jestliže směnečný dlužník není schopen směnku proplatit, předloží banka tuto směnku poslednímu majiteli směnky. Eskontní úvěr poskytuje banka svému klientovi na jeho žádost.

Eskontní úvěr je spojen s nižšími náklady pro klienta než u jiných úvěrů, klient nemusí dokládat žádné jiné dodatečné záruky a nespornou výhodou je i okamžité získání likvidních prostředků pro klienta. Např. díky eskontu obchodních směnek obdrží podnik úhradu svých směnečných pohledávek před lhůtou jejich splatnosti, při eskontu finančních směnek si podnik může opatřit peněžní prostředky např. na výplatu mezd či zaplacení jiných peněžních závazků.

Z pohledu banky představuje eskontní úvěr relativně malé úvěrové riziko, jestliže jsou žadatel o eskontní úvěr i dlužník likvidní. Banka má možnost reeskontu, což znamená další prodej jiným obchodním bankám. Diskont směnečné částky a úvěrová provize přináší bance jistou část zisku.

Akceptační úvěr

Akceptační úvěry vycházejí z toho, že banka akceptuje směnku na ni vystavenou. Akcept je písemné přijetí směnky cizí nebo traty, čímž se akceptant (banka) zavazuje zaplatit směnečnou částku v době splatnosti směnky. Akceptem směnky banka propůjčuje své

dobré jméno klientovi, čímž se stává směnka důvěryhodnější a obchodovatelnou. Banka se stává hlavním dlužníkem, akceptantem.

Banky poskytují tento typ úvěrů zpravidla jen bonitním klientům, u kterých není nutné provádět zkoušku způsobilosti a kteří disponují na svém účtu danou částkou. Díky tomu si banka pro tento typ úvěru nemusí obstarávat zvláštní zdroje.

Patří-li klient k prvotřídním klientům, může být pro něho akceptační úvěr levnější než kontokorentní. Krátkodobě si může klient tímto způsobem opatřit platbu směnkou bez okamžitého použití pohotových (disponibilních) peněžních prostředků. Podmínkou je, že tento způsob platby je sjednán mezi obchodními partnery.

Ramburzní úvěry

Ramburzní úvěr je obdobou akceptačního úvěru v zahraničním obchodě. Akcept směnky provádí zpravidla mezinárodně uznávaná banka sídlící ve významných finančních centrech – Frankfurtu nad Mohanem, Londýně či Curychu.

Výhodou tohoto úvěru pro dovozce je, že akcept směnky je podmíněn odesláním objednaného zboží a splněním podmínek obchodní smlouvy.

Ručitelské úvěry – avalské

Ručitelský úvěr je také založen na zapůjčení dobrého jména banky, banka zapůjčuje důvěru. Banka se zavazuje za svého klienta, že proplatí vystavenou směnku, pokud hlavní dlužník, což je její klient, nezaplatí. Banka zde nevystupuje v pozici hlavního dlužníka, nýbrž v pozici vedlejšího dlužníka.

Jelikož je avalský úvěr poskytován rovněž obvykle jen prvotřídním klientům, nemusí klient předkládat žádné další zajištění. Klient si tímto způsobem zvýší důvěryhodnost u svých dodavatelů, jimž platí avalovanou směnkou.

Díky vysoké bonitě klientů přináší tento typ úvěru bance minimální riziko. Nicméně jejich poskytování je omezeno předpisy centrální bankou.

Negociační úvěr

Negociační úvěr je využíván při transakcích v zahraničním obchodě a je založen na obdobných předpokladech jako eskontní úvěr. Poskytování tohoto úvěru probíhá tak, že dovozce (odběratel) předem zajistí svému vývozci (dodavateli) eskont směnky, kterou vývozce vystaví buď na dovozce nebo dovozcem určenou banku. Negociační bankou je nazvána ta banka, která odkoupí s směnku s příslušnými dokumenty, na kterých se obě strany dohodly a které osvědčují odeslání objednaného zboží.

Lombardní úvěry

Lombardní úvěr je krátkodobý úvěr, který zní na pevnou částku a je poskytován na přesně termínovanou lhůtu proti zástavě movitých věcí nebo práv. Lombardní úvěr je poskytován jen do určité výše ceny, kurzovní nebo nominální hodnoty zástavy, aby se banka kryla proti možnému snížení ceny nebo poklesu kurzu. Částka úvěru je úročena po celou dobu sjednané lhůty, bez ohledu na její použití dlužníkem. Jako zástavy jsou přijímány pouze majetkové hodnoty, které jsou tržně obchodovatelné, hodnotově stálé a vhodné k předání (přenesení vlastnictví na zástavního věhitele).

Lombardní úvěry je možné dělit podle druhu či objektu:

- na cenné papíry – měly by být snadno zpeněžitelné. Po celou dobu trvání úvěrového vztahu musí dlužník udržovat hodnotu zástavy na předepsané výši. Banka sleduje vývoj kurzů cenných papírů. Dlužník u tohoto druhu zástavy nepřichází o výnosy z cenných papírů;
- na směnky – u tohoto druhu úvěru žádá dlužník o krátkodobý úvěr, eskont směnky by v daný okamžik nebyl pro dlužníka výhodný;
- na zboží – které je obchodovatelné na komoditní či jiné burze. Zboží, které je předmětem lombardu musí dlužník uskladnit u jiné firmy nebo ve veřejném skladu, kde mu je vydán tzv. *variant*, nebo-li skladištní list. Tento úvěr je spojený s dodatečnými náklady (doprava, uskladnění) a tudíž je používán méně často;
- na faktury a účetní pohledávky – které postupuje žadatel bance. Tento úvěr je vhodný pro klienty, kteří poskytují svým odběratelům obchodní úvěry bez vystavení směnky;
- na drahé kovy a jiné cennosti, na autorská práva, patenty, vynálezy, know-now, ap.

Cena lombardního úvěru se skládá z nákladových úroků a z úvěrové provize. Cena úvěru je ovlivněna také bonitou dlužníka, popřípadě vedlejšími náklady spojenými s konkrétním druhem ručení. Obvykle je cena lombardního úvěru nižší než u kontokorentního úvěru a vyšší než u eskontního úvěru.

Setkáváme se i s tzv. nepravými lombardními úvěry, které jsou založeny na bázi kontokorentního úvěru, ale jsou zajištěny movitou zástavou.

Spotřebitelské úvěry

Dnes velice rozšířené spotřebitelské úvěry jsou půjčky soukromým domácnostem a drobným živnostníkům k nákupu spotřebního zboží. Spotřebitelské úvěry se dělí podle splatnosti na krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé.

Krátkodobé spotřebitelské úvěry slouží především ke krytí při přečerpání dostupné částky na účtu. Banka stanoví svému klientovi tzv. *debetní rámec*, do jehož výše může čerpat úvěr ze svého běžného účtu. Možnost získání tohoto úvěru je velice jednoduché, je poskytován bez účelového vázání osobám starším osmnácti let s pravidelnými příjmy. Předpokladem poskytnutí tohoto typu úvěru je již delší dobu trvající vztah mezi klientem a bankou.

Střednědobé a dlouhodobé spotřebitelské úvěry jsou označovány též jako malé úvěry či soukromé půjčky a jsou poskytovány osobám, které mají pravidelný příjem. Zde se můžeme setkat s neúčelovými, ale i účelovými úvěry, které jsou využívány při koupi spotřebního zboží. Jako zajištění úvěru bývá požadováno ručení třetích osob. Splácení úvěru probíhá v pravidelných měsíčních splátkách, výše úvěru se pohybuje v desetitisících, doba splatnosti je mezi 6 měsíci a ž 6 lety a náklady úvěru jsou ihned od počátku zahrnuté v měsíčních splátkách.

2.3.2 Střednědobé a dlouhodobé úvěry

Střednědobé úvěry jsou většinou splatné do čtyř let. Dlouhodobé úvěry mají dobu splatnosti vyšší a jsou používány účelově především na pořízení hmotného i nehmotného majetku, na bytovou výstavbu a na financování oběžného majetku.

Díky vyššímu riziku likvidity a návratnosti rozlišujeme speciální formy střednědobých a dlouhodobých úvěrů:

- emisní půjčka,
- závazková listina,
- hypoteční úvěr,
- konsorciální půjčka.

Dle účelu rozlišujeme dlouhodobé úvěry:

- investiční úvěry,
- hypoteční úvěry,
- úvěry poskytované v rámci stavebního spoření.

Emisní půjčka

Emisní půjčka je bankovní úvěr poskytovaný na základě koupě dluhopisů emitovaných dlužníkem (podniky, bankami, státy, municipálními orgány). Dlužník (emitent) se zavazuje splatit přijatý úvěrový obnos a vyplácet úroky ve stanovených termínech.

Emisi dluhopisů obvykle zprostředkovávají banky nebo specializované investiční společnosti a řídí se zákonem o dluhopisech. Emisní půjčka musí obsahovat zákonem stanovené předepsané náležitosti a emise podléhá schválení orgánů zákonem určeným (Komise pro cenné papíry, Ministerstvo financí...), díky čemuž je tento typ dluhopisu

obchodovatelný na finančním trhu. Nejlépe obchodovatelné jsou půjčky známých podniků, které podléhají přísným účetním a finančním kontrolám.

Závazková listina

Závazková listina, nebo též úvěrový úpis, je specifickým druhem úvěrové smlouvy a důkazem potvrzení pohledávky. Není cenným papírem a tudíž nepodléhá předpisům o cenných papírech. Předností tohoto úvěru je způsob čerpání, splácení úvěru, jeho zajištění, rychlejší a pružnější projednání úvěru klienta s bankou, provedení úvěrové způsobilosti dlužníka a dlužník nemusí informace o jeho hospodářských výsledcích zveřejňovat.

Hypoteční úvěr

Hypoteční úvěr je poskytován na zástavu nemovitého majetku, především pozemků a staveb. V každé zemi podléhá zřizování hypoték zvláštním zákonům, hypotéka se tedy zřizuje ze zákona:

- nucená hypotéka – na základě exekuce,
- dobrovolná hypotéka – na základě zápisu do katastrálních nebo pozemkových knih.

Účelem zřízení tohoto úvěru je stavba nemovitosti, nákup domu či pozemku vyplacení dědického podílu, ale i spotřební účely. Pro neúčelové hypoteční úvěry je používáno označení, např. osobní hypoteční úvěry, víceúčelové hypoteční úvěry, aj.

Hypoteční úvěry jsou poskytovány na delší dobu splatnosti, např. na patnáct, dvacet i na třicet let a více. Hypoteční úvěr je poskytován jen na část ceny zastavené nemovitosti.

V České republice jsou hypoteční úvěry upraveny zákonem o dluhopisech č. 190/2004 Sb. Hlavním úkolem hypotečního úvěru je podpora bydlení, použit může být, podle našich právních předpisů, na koupi nemovitosti; získání podílu na vlastnictví nemovitosti; opravu, rekonstrukci, modernizaci nemovitosti; výstavbu nové nemovitosti; přístavbu, nástavbu, vestavbu do již existující nemovitosti; splácení jiného získaného úvěru určeného na pořízení nemovitosti. Maximální výše hypotečního úvěru závisí na ceně nemovitosti, platební schopnosti klienta a prokazatelné výši investičního záměru.

Konsorciální úvěr

Konsorciální, nebo-li syndikátní úvěr je poskytován společně několika bankami, které jsou sdružené v konsorciu. Využívá se v případě, když jedna banka není samostatně schopna nebo ochotna poskytnout úvěr. Tímto se diverzifikuje riziko úvěru na více bank.

Konsorcium bank sdružuje určitý počet bank, může být vytvořen i na mezinárodní úrovni. Do čela konsorcia je zvolena jedna banka, která se podílí největší částkou na úvěru a tato banka obstarává všechny činnosti spojené s poskytováním úvěru, je bezprostředním rádcem dlužníka.

3. Průběh poskytnutí a čerpání úvěru

Úvěry poskytují banky a nebankovní společnosti (leasingové, splátkové) v různých podobách klientům na řešení jejich nenadálé finanční potřeby. Spotřebitelské úvěry slouží především k nákupu spotřebního zboží, k financování různých služeb (školné, dovolená, aj.) a mohou být také použity k financování nákupu či rekonstrukci nemovitostí. Pokud je úvěr čerpán jako neúčelový, je možno jej využít k libovolnému účelu.

3.1. Žádost o poskytnutí úvěru

Prvním krokem k získání úvěru je návštěva peněžního ústavu, u kterého klient bude čerpat úvěr. Při osobní návštěvě bývá projednáno: druh úvěru, výše úvěrové částky a způsob jejího čerpání a splácení, doba, na kterou je úvěr požadován, účel úvěru a nabídka zajištění úvěru, zástava či osobní ručení. Banky obvykle nabízejí klientům speciální formuláře, které jim usnadní sestavit žádost tak, aby obsahovala včetně příloh veškeré podstatné údaje, které banka požaduje.

Písemná žádost, musí obsahovat předepsané náležitosti:

- údaje o klientovi,
- požadovaný druh úvěru ,
- částku a měnu úvěru,
- dobu splatnosti,
- způsob splácení úvěru,
- způsob zajištění úvěru,
- účel použití,
- podnikatelský záměr,
- údaje o finanční situaci klienta,
- údaje o čerpaných úvěrech a obchodních spojeních k jiným bankách.

3.2. Prozkoumání žádosti

Banka posoudí jednotlivé údaje z žádosti o úvěr, popřípadě si vyžádá doplňující informace. Tyto údaje jsou pro banku důležité z hlediska posouzení finanční situace a schopnosti dlužníka splácet poskytnutý úvěr včetně úroků z úvěru. Na základě analýzy bonity klienta se banka rozhodne pro uzavření či neuzavření úvěrové smlouvy, která přesně stanoví podmínky pro účastníky tohoto smluvního vztahu. Pozornost věnuje především prozkoumání:

- úvěruschopnosti klienta – což znamená způsobilost uzavírat právoplatné úvěrové obchody. U fyzických a právnických osob závisí úvěruschopnost na různých právních podmínkách (plnoletost u fyzických osob, druh právní formy, aj.),
- úvěruhodnosti klienta – tj. schopnost klienta dostát svým závazkům z úvěrového vztahu, uhradit úroky a splátky.

Pro posouzení žádosti o úvěr používají banky různá kritéria hodnocení. V současné době zájem o úvěry stoupá, klienti chtějí čerpat peněžní prostředky v nejkratším časovém okamžiku, a z tohoto důvodu je nutné, aby provádění úvěrových analýz bylo rychlé, nenákladné a spolehlivé. Úvěrové analýzy jsou založeny především na bodovacích systémech a dále vycházejí ze zkušeností úvěrového pracovníka a na jeho schopnosti posoudit na základě získaných údajů o klientovi jeho možnosti úvěr splatit. Bodování

(scoring) jednotlivých osob bývá založeno na statistické analýze minulých a stávajících klientů. Nejdříve je nutné stanovit kritéria, ke kterým se poté přiřadí váhy. Vážená kritéria se následně sečtou, to znamená, že je stanoven jediný číselný ukazatel. Mezi kritéria se řadí věk, pohlaví, rodinný stav, počet dětí, doba zaměstnání a doba klientského vztahu s bankou. Daný číselný ukazatel stanoví, jestli banka úvěr poskytne, či ho zamítne.

3.3. Jednání o zajištění úvěru

Nastane-li situace, kdy klient neplní nebo porušuje podmínky úvěrové smlouvy, zajišťuje se banka dodatečnými opatřeními, které jí poskytují právní možnosti uplatňovat své pohledávky. Úvěrové zajištění lze třídit podle různých hledisek, mezi jedno hledisko patří rozdělení na osobní a reálné zajištění. Při osobním zajištění jsou nároky uplatňované přímo vůči hlavnímu dlužníku nebo vůči třetím osobám, patří sem ručení, směnečné zajištění a připuštění závazku. Mezi reálná zajištění patří zástava, předání vlastnictví a postup pohledávek.

Ručení

Ručením přejímá právnická nebo fyzická osoba závazek, že uspokojí nároky věřitele, jestliže tak neučiní dlužník. Ručení musí mít písemnou formu a podpis ručitele musí být úředně ověřen. U této formy zajištění banka ověřuje úvěryschopnost jak žadatele, tak i kvalitu ručitele.

Směnečné zajištění

Směnečné zajištění vychází z vlastností směnky, která je charakteristická tím, že směnečná pohledávka může být majitelem směnky vymáhána s větší jistotou než jiné úvěrové pohledávky.

Připuštění závazku

Jedná se o zajištění úvěru, kdy např. dceřinný podnik žádá o úvěr a mateřská společnost učiní prohlášení o převzetí závazku.

Zástava

Zastavena může být věc movitá, nemovitá nebo právo, které dlužník předává bance jako zajištění pohledávky. Zástava je přímo spojena s pohledávkou a zaniká až se splacením pohledávky. Po vyrovnaní závazku je banka povinna uvolnit danou zástavu.

Předání vlastnictví

Zajištění je zajištěno tím, že dlužník převede smluvním způsobem věc věřiteli. Při případném konkurzu nespadá daná věc do konkurzní podstaty. V okamžiku, kdy dlužník dostojí svým závazkům, je věřitel je povinen vlastnictví vrátit zpět.

Při posuzování zajištění úvěru musí banka brát v potaz určité skutečnosti:

- soudní vymahatelnost – práva banky k předmětu zajištění,
- objektivitu ocenění – je nutné posoudit vhodný druh zajištění, odborné ocenění pravosti předmětů zástavy, stanovení likvidační hodnoty a odhad nákladů spojených s realizací zajištění,
- likviditu zajištění – jak snadno lze předmět zajištění přeměnit v peněžní prostředek,
- stabilitu hodnoty – riziko poklesu ceny zástavy (nemovitosti, pozemku, aj.),
- možnost kontroly – má-li banka možnost kontroly prostřednictvím řádné dokumentace a bezpečného uložení předmětu.

Banky poskytují i nezajištěné úvěry, s nimi je však spojeno vyšší riziko a tak jsou většinou poskytovány prvotřídním klientům banky. Tyto úvěry jsou založeny pouze na úvěrové způsobilosti klienta a na důvěře banky, že dlužník splatí úvěr včetně úroků.

Mezi prostředky sloužící k zajištění úvěru patří ručení, přijatá bankovní záruka, avalovaná směnka, zástavní právo k nemovitostem, k věci movité či nemovité, zástavní právo k pohledávce či k cenným papírům.

3.4. Jednání o splácení úvěru

Při uzavírání úvěrové smlouvy sjednávají banky s klienty způsob splácení úvěrů. Způsob splácení a přesné termíny splátek, způsob a termíny splácení úroků musejí být uvedeny v úvěrové smlouvě.

Úvěr může být splacen:

- jednorázově – v den splatnosti úvěru je splacen úvěr převodem jistiny úvěru ve prospěch banky a uhrazeny úroky, nebo jsou spláceny úroky a v den splatnosti splacen úvěr převodem jistiny úvěru ve prospěch banky.
- v pravidelných splátkách,
- v nepravidelných splátkách.

Z hlediska úroku a splátky se rozlišuje:

- běžné splácení – splácení úroku a úvěru se vyčísluje odděleně, splácet se mohou dohromady nebo zvlášť. Výše úroků se po celou dobu mění, jelikož je závislá na zbývajících výších dlužné částky,
- anuitní splácení - celková splátka zahrnující jistinu a úrok je po celou dobu splácení ve stejné výši. Zpočátku je v celkové splátce obsažen vyšší podíl úroku, který se snižuje v závislosti na snižování jistiny a zároveň se zvyšuje podíl připadající na splátku jistiny.

3.5. Uzavření úvěrové smlouvy a poskytnutí úvěru

Po provedení analýz úvěruschopnosti a úvěruhodnosti klienta, posouzení záruk, zvážení způsobu splácení úvěru a stanovení ceny úvěru může být vypracován návrh na poskytnutí úvěru, který je dále předkládán k posouzení (úvěrovému výboru). Jestliže se banka rozhodne poskytnout klientovi úvěr, uzavře s klientem dle zákonných předpisů úvěrovou smlouvu.

3.6. Kontrola plnění úvěrových podmínek

Jakmile banka poskytla úvěr, provádí průběžnou kontrolu plnění podmínek stanovených ve smlouvě. V určitých intervalech opakuje i zkoušku úvěrové způsobilosti dlužníka, popřípadě kontroluje použití úvěru či včasnost splátek. O provedených kontrolách vypracovává banka hodnocení a v případě nedostatků přistoupí dle závažnosti k nápravě. Jestliže se jedná o závažné případy, může banka přistoupit k sankcím (zvýšení úrokové sazby, vypovězení úrokové smlouvy či k okamžitému splacení celého úvěru).

V případech, kdy je ohrožena návratnost úvěru, může banka zvolit následující postupy:

- pokračování v úvěrovém vztahu s možností prolongace úvěru, změny úvěrového kalendáře, odkladu splátek,
- zastavení dalšího poskytování úvěru, nemožnost dalšího čerpání,
- předčasné vypovězení a okamžité splacení úvěru.

3.7. Zánik úvěrové smlouvy

Úvěrová smlouva může zaniknout některým z následujících způsobů:

- splnění smluvních podmínek, které spočívá v řádném splacení úvěru včetně úroků,
- dohodou mezi bankou a klientem,
- odstoupením od smlouvy (úvěr byl dlužníkem použit v rozporu s účelem vymezeným ve smlouvě, dlužník je v prodlevě se splácením, aj.).

4. Rizika bankovních obchodů

Mezi hlavní cíle banky jakožto akciové společnosti je vytváření zisku. Zároveň je výnosnost bankovních obchodů zpravidla spojena s rizikem. Platí pravidlo, že čím vyšší riziko je podstupováno, tím vyšší výnos lze očekávat. Výnos je tedy možno chápat jako odměnu za podstoupené riziko. Existuje mnoho definic chápání rizika, např.: „riziko je stupeň nejistoty, zda očekávaná situace nastane“, „situace, kdy určitý jev nastává s jistotou

zírou pravděpodobnosti“³. Riziko je tedy možno chápat jako nebezpečí vzniku určité ztráty. Finanční teorie definuje riziko jako volatilitu (kolísavost) finanční veličiny (hodnoty portfolia, zisku,...) okolo očekávané hodnoty v důsledku změn řady parametrů. Můžeme říci, že v podstatě jsou banky nuceny přebírat určitá rizika, pokud chtějí z dlouhodobého hlediska maximalizovat a stabilizovat svůj zisk.

Význam řízení rizik, které banky při své činnosti podstupují, stále stoupá. Značnou měrou k tomu přispívá jak globalizace finančních trhů, která přináší nové druhy rizik, tak i skutečnost, že některé základní nedostatky řízení rizik v bankách mají tendenci se opakovat. Řízení úvěrového portfolia tvoří důležitou součást bankovního řízení. Stupeň rizika je vyjádřen počtem platebně neschopných klientů a objemem úvěrů jim poskytnutých včetně dlužných úroků a dalších ztrát s tím spojených. O tom, zda bude úvěr poskytnut, si banky stanovují vlastní vnitřní pravidla v zásadách úvěrové politiky dané banky.

4.1. Riziková politika

Riziková politika je proces, který v postupných krocích vymezuje, jak čelit riziku. Obecně by měla riziková politika obsahovat následující body:

1. identifikace příčin rizika,
2. měření stupně rizika – určení způsob a metody měření. K měření rizika jsou používány různé statistické metody, mezi které patří měření variability pomocí směrodatné odchylky a rozptylu. Je-li riziko měřitelné, hovoříme o tzv. objektivně měřeném riziku. Subjektivně měřené riziko je založeno na zkušenostech a znalostech (znalostech daného odvětví, stavu ekonomiky, aj.),
3. kvantifikace vlivu rizika na podnikatelské výsledky – jak daná opatření ovlivní hospodářské výsledky (zisk, likviditu, aj.). Banky jsou také vystaveny rizikům, a to nejen rizikům jejich vlastního obchodování, ale jelikož je činnost bank úzce propojena s činností nebankovního sektoru, zejména s podniky, je banka navíc vystavena i riziku jejich výkonnosti a efektivnosti. To je možné sledovat ve

³ A. LANDOROVÁ, H. JÁČOVÁ, M. NESLÁDKOVÁ, *Obchodní bankovníctví*, 2002, s. 73

výkyvech poskytování úvěrů a jejich návratnosti v souvislosti s výkyvy ekonomických cyklů. Kdyby banka uzavírala jen nerizikové obchody, mělo by to vliv na nedostatečnou ziskovost banky,

4. ochrana proti rizikům – navrhnouti prostředků, které budou riziko snižovat, omezovat, popřípadě ho zcela eliminovat. Možností omezení rizika existuje několik: *prosté omezení rizika* – stanoví se minimální a maximální hranice pro základní ekonomické ukazatele (někdy může vést ke srážení podnikatelské aktivity); *rozložení rizika* – zvažuje se, jakým způsobem investovat, ukládat volné peněžní prostředky; *flexibilita podnikání* – schopnost reagovat na podmínky trhu; *dělení rizika* – snažit se riziko přenést na někoho jiného (do společnosti vstoupí tichý společník, vznik konzorcií); *pojištění*; *tvorba rezerv*; *získáváním dodatečných informací*.

Bankovní krize

Někdy je riziko tak závažné, že může vyústit až v bankovní krizi. Ke krizím dochází nejen v rozvojových zemích, ale i ve vyspělých ekonomikách. Krize mívají počátek ve špatném úvěrování a mohou vyústit až do krize ekonomické. Bankovní krize bývají doprovázeny snížením úvěrové expanze, tím se snižuje i dostupnost bankovního úvěru pro podniky a tak i jinak životaschopné podniky mohou zbankrotovat. To se obvykle odrazí také v celé ekonomice.

Problémy bankovní krize mohou být problémem likvidity nebo solventnosti banky. Likviditou se rozumí schopnost banky vyplatit klientům na požádání jejich vklady. Z tohoto důvodu musí banka držet část svých aktiv v absolutně likvidní formě, čímž se rozumí peněžní hotovost. Problém likvidity vzniká v důsledku nadměrného vybírání vkladů. Problém solventnosti je závažnější, banka se může ocitnout ve stavu bankrotu. Solventnost banky znamená schopnost uhrazovat ztráty ze svých příjmů a zpeněžením vlastních aktiv (majetku) své náklady a závazky. Solventní musí zůstat banka i v případech, kdy jí vzniká ztráta. V takové situaci banka investuje část svého kapitálu do vhodných likvidních snadno a beze ztrát prodejných aktiv (snadno obchodovatelné cenné papíry, vládní dluhopisy) a tak uhrazuje své závazky. Na řešení bankovních krizí se podílí

stát, tím však dochází k značnému zatížení rozpočtu země a způsobuje, že v chodu zůstávají i neefektivní banky.

4.2. Členění rizik

Mezi hlavní rizika, která ohrožují činnost bank, patří: tržní riziko (úrokové, měnové, akciové), úvěrové, likvidní, provozní, poradenské a politické riziko. [2]

Tržní riziko

Tržní riziko zahrnuje riziko úrokové, kursové, akciové a jiná rizika spojená s pohybem tržních cen. Úrokové riziko znamená, že zisk banky je ohrožen pohybem úrokových sazeb. Řízení úrokového rizika je spojeno tzv. „zlaté bankovní pravidlo“, které spočívá ve schopnosti banky investovat svěřené peněžní úspory klientů tak, aby banka mohla kdykoli v dohodnutých termínech dostát svým závazkům vůči klientům. Časové lhůty aktivních transakcí by měly být sladěny se lhůtami pasivních transakcí. Akciové riziko plyne ze změny cen akcií

Měnové riziko

Měnové riziko souvisí se zhodnocováním a se znehodnocováním měn, s nimiž banka obchoduje. Čím vyšší jsou objemy těchto obchodů, čím méně stabilní je obchodovaná měna, tím více vzrůstá riziko..

Likviditní riziko

Likviditní riziko je spojeno se situací, kdy banka nebude schopna splatit své závazky, i kdyby byla zisková, tzn. že banka nebude mít dostatečnou hotovost nebo dostatek krátkodobých tržních aktiv k uspokojení potřeb vkladatelů i dlužníků. Ztráty vznikají bance v případě, když musí svá aktiva prodat pod jejich pořizovací cenou nebo když volné prostředky musejí být nakoupeny v krátkém časovém úseku. Řízení rizika likvidity patří k základním principům řízení bank.

Provozní riziko

Provozní nebo-li operační riziko souvisí s rizikem vzniku chyby, nedodržováním předpisů, podvodem, spolehlivostí a vzděláním zaměstnanců banky, s nespolehlivostí techniky, s možností narušení systémů, aj. Operační riziko je velice těžce kvantifikovatelné, vznikne-li např. z důvodu selhání počítačových systémů, bankomatů či telefonních sítí.

Poradenské riziko

Poradenské riziko souvisí s možností chybné poradenské činnosti banky. Ztráta plyne ze ztráty důvěry veřejnosti, ztráty klientely, a z toho plynoucí ztráta bankovních obchodů a výnosů. Omezit toto riziko je možné prostřednictvím vysoce kvalifikovaných odborníků, kteří se podílejí na poradenské činnosti.

Riziko politické

Riziko politické souvisí s prostředím banky, ve kterém působí, kde uzavírá své obchody. Banka se musí přizpůsobovat ekonomickým i politickým změnám, s čímž mohou souviset i změny zákonné, daňové a regulační. Existence tohoto rizika ovlivňuje stabilitu banky.

Úvěrové riziko

Největším rizikem, které banka podstupuje, je úvěrové riziko. Je spjato se samou podstatou bankovníctví. Úvěrové riziko je tak staré, jako úvěrování samotné. Úvěrovému riziku věnuji větší pozornost, jelikož úzce souvisí s tématem této práce. Úvěr je možné definovat jako očekávání návratnosti peněžních prostředků včetně očekávaného úroku; úvěrové riziko je pravděpodobnost, zda toto očekávání bude splněno. Úvěrové riziko trvá po celou dobu úvěrového vztahu.

Úvěrové riziko je možno rozčlenit na:

- aktivní úvěrové riziko – riziko, že poskytnuté úvěry nebudou splaceny, nebo nebudou splaceny včas,
- pasivní úvěrové riziko – riziko, že peníze, které banka dostala od svých klientů k dispozici ve formě depozit a použila je k úvěrování, budou požadovány dříve, než se očekává.

Příčiny vzniku úvěrového rizika lze rozdělit na interní a externí. Interní příčiny vycházejí ze strany banky, vyplývají ze špatně provedené analýzy bonity klienta. Externí příčiny souvisí s neočekávanými událostmi, zpravidla nesouvisí s rozhodnutími banky - klient je bonitní, je mu poskytnut úvěr a posléze se dostane do situace, kdy není schopen dostát svým závazkům vůči bance. Mezi externí rizika patří i riziko země, tzn. je-li země politicky a hospodářsky stabilní, a riziko transferu, tj. dlužník má na zaplacení dluhu ve vlastní měně, ale ne v zahraniční měně, ve které si dluh půjčil, když dojde ke změně směnného kurzu.

Úvěrové riziko je nejdůležitějším faktorem, který způsobuje krach jednotlivých bank. Špatné řízení bank bývá někdy spojeno s makroekonomickým vývojem. V období ekonomického růstu banky poskytují úvěry i na rizikové projekty, neboť banky mají příliš optimistické představy o budoucím ekonomickém vývoji a snaží se zvýšit podíl na trhu. Za takové situace selhává přísná úvěrová analýza.

Zdroje krytí úvěrového rizika

V případě, že pohledávky banky nejsou zcela zajištěny, vyplývají bance z úvěrového rizika finanční ztráty. A právě ke krytí těchto ztrát vytváří banka zdroje, které jí umožní odepsat pohledávky ohodnocené jako nedobytné. Tyto zdroje mohou být vytvářeny ve formách jako:

- opravné položky – jsou vytvářeny účelově na vrub nákladů banky k jednotlivým úvěrovým pohledávkám, u kterých hrozí riziko jejich nesplacení;
- rezervy – jsou obvykle vytvářeny ve výši určitého procenta z celkových pohledávek. Jsou všeobecně vytvářeny jako všeobecné rezervy k celkovému úvěrovému portfoliu banky, zobrazují se na straně pasív;
- tiché rezervy - slouží k vyrovnávání zisku v jednotlivých letech. Vyplývají z rozdílu mezi oceněným určitých aktiv v rozvaze banky a jejich skutečnou tržní cenou;
- rezervní fond – zákonný rezervní fond, který je tvořen dle obchodního zákoníku ze zdaněného zisku banky.

Řízení úvěrového rizika se věnuje v bankách mimořádná pozornost. Dnes využívají banky ke snížení tohoto rizika dva nezávislé registry úvěrů (dlužníků), které umožňují bankám sdílet úvěrové informace a tím jim pomáhají vyhnout se rizikovým úvěrům. Podrobnější informace o úvěrových registrech uvádím v kapitole č. 5.

5. Registry úvěrů

V České republice fungují v současné době dva bankovní registry, které jsou provozovány podle zákona č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů, a jeden nebankovní registr. Tyto dva registry fungují samostatně. Smyslem fungování těchto registrů je zabránit tomu, aby se klient nadměrně zadlužil u několika bank, obchodních společností a finančních institucí najednou, resp. aby se banky vyvarovaly poskytování úvěrů klientům, se kterými již jiná banka měla v minulosti negativní zkušenosti.

V současné době dochází k propojování bankovních a nebankovních registrů. Pohled na klienta se tak stává komplexnější a má vyšší vypovídací schopnost. Dostatek informací chrání finanční instituci nejen od "špatného" klienta, ale umožňuje také rozpoznat klienta dobrého, umožňuje rozeznat propojení majetkových vztahů. Současně sdílení všech informací chrání i klienta, který plní podmínky smlouvy a posiluje tak důvěru v český finanční trh.

5.1. Centrální registr úvěrů

Centrální registr úvěrů ČNB je informační databáze, která soustřeďuje informace o jednotlivých klientech, o právnických osobách podnikatelích a fyzických osobách podnikatelích, a o pohledávkách všech bank a poboček zahraničních bank působících v České republice a dalších osobách, stanoví-li tak zvláštní zákon (s výjimkou bank a centrální banky, fyzických osob vykazujících duševní a tvůrčí činnost podle autorského zákona a fyzických osob zprostředkovávajících činnost pro stavební spořitelny či pro pojišťovny). Provozovatel registru, Česká národní banka, vytvořila registr na základě

Zákona č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů. Banky dodávají údaje do registru na základě Opatření České národní banky č. 5 za dne 1. srpna 2002. Registr obsahuje informace o všech pohledávkách klientů, se kterými je spjato úvěrové riziko - o poskytnutých úvěrech, o úvěrových příslibech, zárukách, akreditivech, směnečných ručeních a podobně. Zahnuje údaje o výši pohledávek, o úrovni splácení pohledávek, typu zajištění, účelu úvěru, odvětví, do něhož je pohledávka poskytnuta, aj. Všechny pohledávky za klienty jsou jednoznačně označeny číslem, označením položek a slovním popisem. [3]

Centrální registr úvěrů začal plně fungovat 1. listopadu 2002, kdy do něho začaly všechny banky dodávat informace. Na základě zvláštního zákona mohou být do databáze zasílány údaje České konsolidační agentury, jelikož právě do ní byly převedeny velké objemy pohledávek bank v rámci konsolidačního a předprivatizačního procesu. Data jsou přenášena pomocí zabezpečených datových okruhů mezi ČNB a bankami. Banky jsou povinny označit datové vstupy stanovenými identifikačními a řídicími údaji a opatřit je před předáním ČNB elektronickým podpisem. Údaje zanesené do databáze jsou následně přetříděny a poté mohou být bankám zpětně poskytnuty informace o celkovém úvěrovém zatížení jejich klientů. Požadují-li uživatelé (banky) informace z registru, musí uživatel registru na vyžádání provozovatele doložit oprávněnost požadavku (např. písemný nebo elektronický doklad o tom, že daná osoba má zájem o poskytnutí úvěru či jiné služby vedoucí ke vzniku pohledávky uživatele). Uživatel registru hradí provozovateli za přístup k informacím z registru cenu stanovenou v Ceníku. Zpracování a sdílení úvěrových informací je právně ošetřeno, podrobná pravidla přístupu účastníků CRÚ k informacím stanovuje Vyhláška České národní banky č. 164/2002, o podmínkách přístupu k informační databázi České národní banky CRÚ.

Pro banky existují určitá omezení v přístupu k Centrálnímu registru úvěrů. Přístup je umožněn pouze dvěma či třem zaměstnancům banky, kterým byla povolena, vymezena a následně technicky umožněna datová komunikace s ČNB. Banky nemohou libovolně požadovat informace o jakýchkoli klientech, mohou se tázat pouze na ty, kteří žádají o úvěr nebo jinou obdobnou službu, popřípadě na osoby ručitele či osoby, které budou v daném vztahu figurovat. Banky si mohou vyžádat informace o úvěrovém zatížení svých

klientů, souhrnné údaje o nesplacení, typu zajištění či účelu úvěru. Neposkytují se informace, vůči které bance má konkrétní klient závazky, a tím je zachována určitá anonymita klienta ve vztahu k ostatním bankám. Neposkytují se informace pro marketingové účely a banky nemohou sledovat úvěrové zatížení osob, které nejsou v žádném vztahu k dané bance. ČNB využívání jejich údajů kontroluje a v případě porušení dochází k sankciování. Banky se mohou dotazovat na současné i nové klienty žádající o úvěr. Nedozevídá se o problémových klientech ostatních bank, pokud se na něj nedotáží jako na svého nového zákazníka.

Dlužníci mají právo požádat o výpis z CRÚ, avšak vyřizovány jsou pouze žádosti podané za právnickou osobu nebo za fyzickou osobu podnikatele, žádosti podané jako fyzická osoba nepodnikatel –občan nejsou vyřizovány. Žádosti o výpisy z registru, které jsou k dispozici v tiskové formě v sídle ČNB a ve všech jejích pobočkách a v elektronické podobě na oficiálních internetových stránkách www.cnb.cz, přijímá a vyřizuje výlučně provozovatel. Po odeslání žádosti je nutné do třiceti dnů ode dne doručení žádosti zaplatit za danou službu provozovateli podle platného Ceníku peněžních a obchodních služeb ČNB. Provozovatel zašle žadateli vyhotovený výpis prostřednictvím České pošty jako doporučenou zásilku. Případná reklamace věcného obsahu výpisu je řešena přímo u banky, která data do registru předala. Reklamace technických a jiných náležitostí (nečitelnost, poškození výpisu) je uplatňována u provozovatele registru.

V současné době eviduje registr přes 160 000 právnických osob a fyzických osob podnikatelů. Datové vstupy o všech jednotlivých klientech a jednotlivých pohledávkách banky jsou banky povinny dodávat minimálně jednou měsíčně ve stanoveném období, tj. od 1. do 18. dne měsíce včetně, případně-li tento den na sobotu, neděli či svátek, přesouvá se tato povinnost na nejbližší předcházející pracovní den. V systému jsou archivovaná data od října 2002 (zahájení provozu registru) po dobu deseti let od splacení pohledávky.

Obsah databáze CRÚ

V Centrálním registru úvěrů jsou povinně registrované současné a potencionální závazky klientů, které zahrnují úvěrové riziko bez ohledu na velikost pohledávky:

- čerpané úvěry, včetně kontokorentu,

- debety na běžných účtech nad stanovený limit,
- nečerpané úvěrové rámce a přísliby,
- vydané záruky,
- úvěrové ekvivalenty vybraných podrozvahových pohledávek.

Obsahem databáze jsou:

- identifikační číslo o klientech (právní forma, IČO, název, adresa sídla, země aj.),
- identifikace účetní pohledávky (číslo pohledávky, datum vzniku a splatnost pohledávky aj.),
- hodnota pohledávky – celková výše pohledávky, její aktuální zůstatek, úroky a poplatky po splatnosti, aj.,
- další údaje, které souvisí s pohledávkou (měna, zajištění pohledávky, aj.).

5.2. CBCB – Czech Banking Credit Bureau [4]

Společnost CBCB, a.s. byla založena v listopadu roku 2000 za účelem provozování bankovního registru klientských informací. Zprostředkovává výměnu informací o platební morálce a platební schopnosti klientů, a dále poskytuje informace, které vypovídají o bonitě a důvěryhodnosti klientů mezi bankami. Předmětem registrace jsou údaje o fyzických osobách, občanech a podnikatelích. Jedná se registr zcela soukromý, ČNB se nepodílí na jeho provozu. V červenci 2005 uvede společnost CBCB do provozu také nebankovní registr, který bude obdobou bankovního úvěrového registru. Databáze bude obsahovat informace o klientech, kteří jsou ve vztahu s leasingovými společnostmi, poskytovateli kreditních karet, spotřebitelských úvěrů a operátorů mobilních telefonů. Registr bude obsahovat pozitivní i negativní informace o fyzických a právnických osobách. Cílem tohoto registru je snížit riziko nesplacení leasingů a splátkových prodejů, zabránit nadměrnému zadlužování klientů, či omezit tzv. spirálové zadlužování neplatičů.

5.2.1 Bankovní registr společnosti CBCB

Společnost CBCB je provozována pěti bankovními subjekty působícími v České republice - Českou spořitelnou, a.s., Československou obchodní bankou a.s., GE Money Bank a.s., HVB a.s., a Komerční bankou a.s. Zákon o bankách předpokládá vytvoření úvěrových registrů, avšak požaduje, aby společnosti provozující informační systém byla ve stoprocentním vlastnictví bank. Akcionáři (vlastníky) společnosti CCB jsou italská společnost CRIF, česká Mozart Two Limited a americká Trans Union.

Zahájení provozu registru bylo v květnu 2002. Jeho uživateli jsou Živnostenská banka a.s., Raiffeisenbank a.s., eBanka a.s., Hypoteční banka a.s., Citibank a.s., Českomoravská stavební spořitelna a.s., Stavební spořitelna České spořitelny a.s., Wüstenrot stavební spořitelna a.s., BAWAG Bank CZ a.s., Wüstenrot hypoteční banka a.s., Raiffeisen stavební spořitelna a.s., HYPO stavební spořitelna a.s.

Úvěrový registr je zcela dobrovolný uzavřený systém, účast v něm je dána na základě smluv uzavřených mezi bankami. Údaje, které jsou zanesené do registru, mají k dispozici pouze ti, kteří je do něho poskytují. Data jsou šifrovaná a přenášena po zabezpečených soukromých linkách do italské Boloni, kde dochází k jejich zpracování společností CRIF. CRIF je mezinárodní organizace vlastněná bankami, která se specializuje na návrh, vývoj a správu informací a na databáze, jež poskytují pomoc bankám, finančním institucím, pojišťovnám, telekomunikačním společnostem, aj.

Registr obsahuje pozitivní i negativní informace o bonitě, důvěryhodnosti a platební morálce klientů. Aktualizace údajů je měsíční, v systému jsou k dispozici data od zahájení registru a jsou archivovány po dobu 4 let od splacení pohledávky. Podrobnosti o platbách jsou evidovány jeden rok.

Údaje o klientech nejsou dodávány do registru automaticky, banky se musí řídit zákonem na ochranu osobních údajů a před zařazením osobních dat klienta do registru je banka povinna klienta písemně informovat, v jakém rozsahu a pro jaký účel budou údaje zpracovány, kdo a jakým způsobem je bude zpracovávat, komu mohou být zpřístupněny a komu jsou určeny.

Při spuštění provozu obsahoval registr záznamy o 1,3 milionech klientů, na počátku ledna 2005 vzrostl počet na 3,19 milionu klientů. V lednu 2005 obsahovala databáze 5,44 milionů záznamů o úvěrových produktech. Nejvyšší počet denních dotazů byl vznesen ke konci roku 2004, kdy v České republice rostl zájem o spotřebitelské úvěry. Celkově vznesly banky za rok 2004 dotaz na svého klienta 809tisíckrát.

Za 30 měsíců svého fungování (červen 2003 – prosinec 2004) bylo na klientské centrum občany podáno 4640 žádostí o výpis osobních údajů, které jsou o nich vedené v bankovním registru.

5.2.2 Nebankovní registr společností CBCB

V současné době vyvíjí společnost CCB nebankovní registr, který bude obdobou bankovního úvěrového registru.

Podnětem propojení obou registrů bylo nadměrné zadlužování obyvatelstva. Samostatný bankovní registr je pomocný nástroj při posouzení kvality klienta, ale jestliže se daný klient zadlužil u nějakého splátkového prodejce, popřípadě leasingové společnosti, nemá banka k dispozici žádné údaje, i kdyby šlo o neplatiče u několika obchodníků.

Se zařazením informací do registru musí klient souhlasit, podle zákona o ochraně osobních údajů. Všechny finanční instituce musí obeslat své stávající zákazníky se žádostí o souhlas s přítomností dat v úvěrovém registru. U nových klientů je situace snazší, souhlas je součástí úvěrové smlouvy.

Zahájením provozu nebankovního registru dojde k propojení s bankovním registrem a tím bude v budoucnosti umožněno získat komplexnější přehled o klientech, kteří žádají o úvěr. Největším přínosem propojení obou registrů je omezení rizika nadměrného zadlužování, které v některých případech může vést až k bankrotu společností či jednotlivců. V případě velkých úvěrových angažovaností je ochráněna i banka a vyhne se díky tomu problémovým situacím.

5.3. Sdružení SOLUS [5]

Společnost SOLUS je zájmové sdružení právnických osob, jehož název je složením počátečních písmen z názvu „Sdružení na Ochranu Leasingu a Úvěrů“. Registr poskytuje informace o fyzických osobách, které neplní své povinnosti, nesplácí své závazky nebo se dostaly do problémů se splácením poskytnutých úvěrů. V březnu roku 2005 byl do ostrého provozu spuštěn i registr o negativních informacích o podnikatelích a právnických osobách, testovací provoz již byl zahájen.

Sdružení SOLUS zahájilo činnost 3.6.1999. Zakládajícími členy byly CCB - Leasing, s.r.o., CCB Credit, k.s., CETELEM ČR, a.s., ESSOX LEASING a.s., Home Credit Finance a.s., TRIANGLE GROUP INTERNATIONAL s. r. o., a dále DAEWO ALFA s.r.o., Napol, a.s., Elegia-leasing s.r.o. a Home Credit a.s.; většina těchto společností se již na činnosti sdružení nepodílí. Současnými členy sdružení jsou: Beneficial Finance a.s., CCB Finance, a.s., CCS Česká společnost pro platební karty a. s., CETELEM ČR, a.s., Český Triangl, a.s., ESSOX s.r.o., Home Credit Finance a.s., HVB Bank Czech Republic a.s., Profireal, a.s., Raiffeisenbank a.s., VB Leasing CZ, spol. s r.o. Členem sdružení se může stát obchodní společnost, finanční instituce, banka či jiný subjekt, který má sídlo v České republice a poskytuje finanční služby spotřebitelům.

Zpracovatelem společné databáze sdružení SOLUS je Společnost pro informační databáze, a.s. Ta je „správcem“ šifrovacího klíče a současně vyřizuje on-line dotazy členů sdružení SOLUS do databáze. Technickým zpracovatelem databáze je společnost MUZO, a.s., která provádí zpracování šifrovaných osobních údajů bez znalosti šifrovacího klíče.

Tento registr slouží ke kontrole rizik spojených s nemožností dlužníků splácet své pohledávky. Databáze sdružení neobsahuje žádné citlivé údaje, například o výši příjmu, ale monitoruje pouze informace, které jsou nutné k identifikaci klienta, a informace o tom, jakého porušení povinnosti řádně splácet svůj finanční závazek se klient dopustil. Data jsou archivována po dobu tří let a jsou k dispozici pouze společnostem, které se podílely na jeho vytvoření a poskytly informace o svých problémových pohledávkách. Pravidla pro vytváření, správu a využívání databáze jsou zakotvena ve stanovách a prováděcích

předpisech sdružení schvalovaných členskou schůzí. Databází není možné procházet, vždy lze vznést požadavek pouze na jeden konkrétní dotaz.

Klienti mají právo požádat jednou ročně o výpis z databáze zdarma, na výpis se čeká přibližně 4 týdny. O výpis je možné požádat na klientském centru nebo emailem s certifikovaným elektronickým podpisem. Jestliže klient zjistí, že některý údaj na výpisu je chybný, může žádat opravu. Údaje jsou až do zajištění nápravy zablokovány a pro ostatní členy sdružení nepřístupné.

Firma, banka či leasingová společnost, která chce ověřit údaje o svém zákazníkovi u společnosti Solus, se musí řídit Zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a před ověřením údajů musí mít souhlas svého klienta. Poté pošle svůj dotaz prostřednictvím on-line systému, který funguje od února roku 2004 a databáze zájemce prověří. Pokud finanční instituce zjistí, že např. klient má kreditní kartu, splácí pravidelně hypotéku a má ještě dostatek peněžních prostředků, je mu spotřebitelský úvěr poskytnut. Zároveň se může stát i tzv. bonitním klientem. Pokud klient čerpá úvěr, má problémy se splátkami a včas se domluví s finanční institucí, nemusí být do databáze neplatičů uveden.

Dle společnosti Solus se dělí neplatiči:

- naprostí neplatiči – nikdy nezačali úvěr splácet,
- dlužníci se 4 nezaplacenými splátkami,
- dlužníci neplátcí poslední splátku.

V roce 2005 vznesli členové sdružení 839 963 dotazů. U 37 700 případů byl nalezen klient se záznamem o neplnění smluvních závazků.

V roce 2004 bylo fungování sdružení Solus prověřováno Úřadem pro ochranu osobních údajů. Prověřováno bylo především dodržování povinnosti o ochraně osobních údajů, vyplývajících ze Zákona č. 101/2000 Sb, o ochraně osobních údajů. Tato bezpečnostní prověrka prokázala, že zpracovávaná data jsou dostatečně ochráněna, že ve společnosti existují jasná a srozumitelná pravidla o využívání databáze, kterou si vytvořili členové sdružení.

5.4. Registry úvěrů ve světě a v ČR

V dnešní době existují klientské registry úvěrů v řadě vyspělých zemí světa, liší se podobou, obsahem či provozovatelem. Registry existují téměř ve všech členských zemích Evropské unie, ve Spojených státech a v postkomunistických zemích střední Evropy dochází k jejich zavádění. Registry fungují buď na komerční bázi nebo jsou spravovány centrální bankou. V prvním případě jsou informace zpracovávány komerčními institucemi a uživatelé do nich poskytují údaje dobrovolně. Jedná se především o registry fyzických osob, které zahrnují zejména informace o jejich úvěrovém zatížení od bank i od nebankovních společností – např. leasingových společností. Provozuje-li registr centrální banka, jsou informace poskytovány povinně na základě zákona. Díky fungování registrů dochází ke snižování podílu rizikových pohledávek v bankovním sektoru, minimalizují se ztráty z poskytnutých finančních služeb a zároveň se i minimalizují náklady, které souvisejí s vymáháním pohledávek soudní cestou.

Myslím, že v budoucnu by bylo v zájmu bank, leasingových či splátkových aj. organizací, propojit existující registry i s dalšími společnostmi. Mohlo by se jednat zejména o telekomunikační společnosti a pojišťovny. Díky tomu by uživatelé registrů získali ucelenější obraz o svých stávajících a nových klientech.

V současné době probíhá diskuse o možnostech využití registru úvěrů v národním, evropském a mezinárodním měřítku a do budoucna lze tedy očekávat další rozvoj registrů úvěrů.

6. Bilance banky

Jedním z nejdůležitějších výkazů, který informuje o hospodaření bank, je bankovní rozvaha, která vypovídá o podnikatelské činnosti bank a která vykazuje stavy aktiv a pasiv k určitému datu. V celkovém stavu se strana aktiv a pasiv musí rovnat, to znamená, že se shoduje výše zdrojů a jejich užití. Aby bylo podnikání banky úspěšné, je nutné koordinovat soulad struktury aktiv a pasiv, tak aby jejich stavy byly vyrovnané. Pasiva vyjadřují vlastní

peněžní zdroje, kapitál, se kterým disponuje a který investuje do různých druhů aktiv. Aktiva představují majetek banky, nebo-li užití peněžních prostředků. Uspořádání aktiv a pasiv v platební bilanci je dáno jejich likviditou (od nejlikvidnějších prostředků po málo likvidní). V České republice vydala Česká národní banka „Opatření o pravidlech likvidity bank“, které stanoví:

- 1) základní způsob likvidity bank;
- 2) povinné členění bankovních aktiv, pasiv a podrozvahových závazků;
- 3) zaměření činnosti bank za účelem zajištění likvidity;
- 4) oznamovací povinnost banky, včetně hlášení o likviditě vůči ČNB.

Povinné členění aktiv, pasiv a podrozvahových položek s pevnou lhůtou splatnosti musí být uspořádáno podle data splatnosti, podle daného vývoje pasiv s pevnou lhůtou splatnosti, podle zkušeností vyplývajících z chování vkladatelů netermínovaných vkladů a vkladů s výpovědní lhůtou za určitých podmínek a podle stupně likvidity aktiv.

Stupně likvidnosti aktiv jsou stanoveny podle jejich okamžité použitelnosti ke krytí odlivu prostředků, podle možnosti jejich přeměny na peněžní prostředky u ČNB, podle jejich prodejnosti na finančním trhu a dle možnosti snížení hodnoty aktiv současně se snížením příslušných pasiv.

Členění aktiv a pasiv je dále možné dle měn, států (ve kterých jsou položky účetně vedené u bank, které mají pobočky v zahraničí), dle právního postavení vkladatele ve státě (kde má vkladatel sídlo).

Tab. č.1. – Schéma účetní bilance

AKTIVA	PASIVA
1. Pokladní hotovost	1. Závazky vůči centrální bance (refinanční úvěry)
2. Vklady u centrální banky	2. Závazky vůči jiným peněžním ústavům (přijaté vklady a úvěry)
3. Vklady u peněžních ústavů a úvěry peněžním ústavům	3. Závazky vůči nebankovním klientům (přijaté vklady)
4. Státní pokladniční poukázky	4. Závazky z emitovaných vlastních dluhopisů
5. Státní dluhopisy	5. Účelové rezervy (na krytí ztrát a apod.)
6. Jiné cenné papíry	6. Podřízený dluh
7. Úvěry klientům	7. Základní kapitál (akciový)
8. Majetkové účasti	8. Zákonné rezervní fondy
9. Hmotný a nehmotný majetek (pozemky, budovy, zařízení)	9. Ostatní fondy a nerozdělený zisk
10. Vlastní akcie, pohledávky za akcionáři	10. Ostatní pasiva
11. Ostatní aktiva	
Podrozvahové (mimobilanční) položky: potencionální aktiva, pasiva, rizika.	

Zdroj: A. Landorová, H. Jáčová, M. Nesládková. Obchodní bankovníctví. Liberec 2002.

6.1. Aktiva

Aktiva představují majetek banky, představují užití peněžních prostředků. Aktiva jsou obvykle z více než 90-95% tvořena finančními aktivy ve formě pohledávek u bank, úvěrů klientům a nakoupenými cennými papíry danou bankou. Vykázaná hmotná aktiva představují obvykle nejmenší část bilanční sumy bank. Bilanční suma představuje velikost aktiv (pasiv) banky. Velikost bilanční sumy banky je považována za ukazatele síly a výkonnosti banky.

Aktiva jsou tvořena položkami:

- **pokladní hotovost:** objem peněžních prostředků, které má banka k dispozici v domácí i cizí měně. Důvodem držení aktiv v této podobě je schopnost banky vyplatit svým klientům jejich vklady na požádání. Banky se snaží udržovat pokladní hotovost na co nejnižší úrovni, jelikož tato aktiva nepřinášejí žádný výnos, jsou to tzv. „náklady ztracené příležitosti“, manipulace s nimi je relativně nákladnější; peněžní hotovostní prostředky jsou navíc vystaveny rizikům padělání, zcizení, loupeže, aj;
- **vklady u centrální banky:** jedná se o *vklady povinné*, tzv. *povinné minimální rezervy* a vklady dobrovolné. Povinné minimální rezervy (PMR) stanoví centrální banka procentní sazbou z primárních (prvotních) vkladů nebankovních klientů, propočtených jako průměr vkladů za určité období. Procentní sazba z PMR může být jednotná bez ohledu na zvláštnosti jednotlivých typů vkladů, nebo diferencovaná podle výše vkladů, doby úločky, apod. Centrální banka sleduje určováním a změnami sazeb řízení PMR obchodních bank řízení objemu jejich disponibilních zdrojů tvořených z vkladů klientů. Nepovinné vklady obchodních bank u centrální banky jsou tvořeny jako operativní nástroj řízení bankovní likvidity, jako prostředek plnění splatných závazků banky, jako potenciální zdroj úvěrových pohledávek banky nebo jako zdroj k doplňování povinných minimálních rezerv;
- **vklady u peněžních ústavů a úvěry peněžním ústavům:** jedná se o vklady, případně jim poskytnuté půjčky, které plynou z různých typů bankovních transakcí s bankami domácími a zahraničními;
- **státní pokladniční poukázky a státní dluhopisy:** zahrnují bezrizikové dluhové cenné papíry (krátkodobé – státní pokladniční poukázky, střednědobé a dlouhodobé – státní dluhopisy) vydávané a zaručené vládou, což garantuje jejich výnos i splacení;
- **jiné cenné papíry:** vydávané především soukromým sektorem (např. jinými bankami, podniky). Tato aktiva jsou obchodovatelná, slibují obvykle vyšší výnos než u státních cenných papírů, ale jsou spojena s vyšším rizikem;
- **úvěry klientům:** obsahují veškeré úvěry a půjčky poskytnuté bankou nebankovním klientům domácím i zahraničním;

- **majetkové účasti:** vyjadřují majetkovou účast banky v jiných organizacích a podnicích většinou v podobě určitého akciového podílu na kapitálu těchto organizací a podniků. Banka jejich nákupem sleduje ovlivňování jejich chodu a rozhodování.
- **hmotný a nehmotný majetek:** zahrnuje veškeré provozní prostředky, které banka používá ke své činnosti;
- **ostatní aktiva:** tvoří zůstatky na účtech časového rozlišení a dalších, které nejsou v položkách jiných aktiv, zlato, drahé kovy, zásoby, rozdíly z ocenění a další.

6.2. Pasiva

Pasiva se skládají hlavně z finančních závazků (vkladů a depozit), které jsou charakteristické převážně krátkodobou povahou depozit, vysokým podílem cizích peněz ve srovnáním s vlastními prostředky banky – přes 90%. Zdroje bankovního podnikání lze rozdělit na vlastní a cizí zdroje. Mezi vlastní zdroje patří:

- **vlastní kapitál:** představuje závazky banky vůči jejím vlastníkům (akcionářům), kteří do banky vložili natrvalo své peněžní prostředky v podobě majetkových podílů, akcií,
- **zákonné rezervní fondy:** jsou tvořeny dle obchodního zákoníku ze zdaněného zisku banky,
- **ostatní fondy tvořené ze zisku:** je možné je tvořit je z jiných zdrojů než z účetního zisku, např. bezplatným nabytím hmotného a nehmotného majetku, dotacemi, přeceněním majetku na základě právních předpisů, aj.,
- **nerozdělený zisk:** je zůstatek celkového zisku z minulých období, který nebyl použit na tvorbu příslušných fondů, na výplatu dividend akcionářům, aj.,
- **účelové rezervy:** tvoří se z nákladů za účelem krytí rizik z aktivních bankovních operací. Nejsou součástí vlastního kapitálu banky.

Mezi cizí zdroje patří:

- **závazky vůči centrální bance:** jedná se o úvěry, které centrální banka poskytla obchodním bankám, tzv. refinanční úvěry,

- **závazky vůči jiným peněžním ústavům:** jsou přijaté vklady a úvěry od jiných domácích i zahraničních bank. Obvykle jsou členěny dle doby splatnosti,
- **závazky vůči nebankovním klientům:** zahrnují vklady klientů banky nejrůznějších typů. Patří sem veškeré běžné účty, různé druhy termínových a spořicíh účtů. Tato položka je obvykle v bilanci obchodní banky jednou z největších,
- **závazky z emitovaných vlastních dluhopisů banky:** krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé cenné papíry vydané bankou,
- **podřízený dluh:** při případném ukončení činnosti bank, z důvodu likvidace či úpadku, jsou nároky vlastníků banky uspokojovány až po uspokojení nároků všech ostatních věřitelů banky. Poskytování a přijímání této položky je upraveno zvláštními předpisy vydávanými obvykle dohlížejícím orgánem nad činností bank,
- **ostatní pasiva:** zobrazují zůstatky na účtech časového rozlišení, které nejsou uvedeny v jiných položkách.

Banky musí dle platných předpisů uvádět ve své rozvaze podrozvahové a mimobilanční položky, ve kterých se odráží možná rizika spojená s potenciálními závazky banky. Jedná se především o přísliby či směnečné akcepty.

Dále banky vytvářejí tzv. *tiché rezervy*, které slouží k vyrovnávání zisku v jednotlivých letech. Vyplynávají z rozdílu mezi oceněním určitých aktiv v rozvaze banky a jejich skutečnou tržní cenou. V období, kdy banka dosahuje relativně vysokého zisku, se tyto rezervy tvoří, naopak v obdobích nulového či záporného zisku se rezervy rozpouštějí (použijí). Tiché rezervy se využijí např. jestliže potřebuje banka odepsat nedobytnou pohledávku (prodá v rozvaze podhodnocená aktiva).

Opravné položky jsou vytvářeny účelově na vrub nákladů banky k jednotlivým úvěrovým pohledávkám, u nichž hrozí riziko jejich nesplacení. Opravné položky zreálnují hodnotu aktiv o očekávané ztráty s nimi spojené.

Vlastní kapitál

Jak jsem se již zmínila, vlastní kapitál představuje závazky banky vůči jejích vlastníkům kteří do banky vložili natrvalo své peněžní prostředky v podobě majetkových podílů či akcií.

Rozhodujícími položkami vlastního kapitálu jsou:

- akciový kapitál v nominální hodnotě vynásobené počte emitovaných akcií
- rezervní kapitál, rezervní fondy ze zisku
- v některých zemích vytváří banky ze zisku tzv. účet přebytku za účelem ochrany vkladatelů nebo nerozdělený zisk, který je přebytkem bankovního hospodaření za účetní rok po dotacích všem fondům a po vyplacení dividend, o jeho použití rozhodují akcionáři.

Základní funkcí vlastního kapitálu je *financování* pořízení pozemků, budov, jejich vybavení (investice do hmotného majetku potřebného k zabezpečení provozu banky zpravidla nepřevyšují 25 – 30% základního kapitálu banky) a k *pořízení prvotního provozního kapitálu* banky a poskytnutí úvěrů. Dále vlastní kapitál *zabezpečuje likviditu a solventnost banky*. Dostatečná výše vlastního kapitálu činí banku důvěryhodnější pro klienty, pro obchodní partnery představuje určitá výše vlastního kapitálu *záruku jistoty* a zároveň motivuje akcionáře k opatrnosti při bankovních transakcích, při výběru managementu, jelikož jejich zájmem je zhodnocovat vložené prostředky. Z výše vlastního kapitálu je odvozován rozsah úvěrových obchodů a centrální banka podle toho určuje veličinu refinančního úvěru pro danou banku, rozsah bilančních a mimobilančních obchodů a zároveň z toho vyplývají i určitá omezení bankovních obchodů. [1]

Kapitálová přiměřenost

Jelikož banky obchodují převážně s cizími prostředky, vyvinula se v průběhu doby potřeba určité minimální výše vlastního kapitálu. V této souvislosti se vyvinul ukazatel kapitálové přiměřenosti bank. Kapitálová přiměřenost, nebo-li Cookův poměr stanoví závazný minimální vztah vlastního kapitálu a dalších rezerv k aktivům oceňovaným podle jejich

rizikovosti. Oblast kapitálové přiměřenosti se řídí Opatřením ČNB č.3 ze dne 28.6.1999, o kapitálové přiměřenosti bank zahrnující úvěrové a tržní riziko, které stanoví kapitálový požadavek k jednotlivým skupinám rizik, poměr kapitálu k rizikově váženým aktivům (tj. kapitálová přiměřenost), limit kapitálové přiměřenosti a další limity pro hlavní úseky bankovníctví. Princip propočtu kapitálové přiměřenosti vychází z poměru kapitálu banky (čitatel) k rizikově váženým hodnotám, který je vyjádřen v procentech a musí dosahovat minimálně 8%.

Kapitálová přiměřenost je upravena v Opatření České národní banky č.2 ze dne 3. července 2002, o kapitálové přiměřenosti a dalších pravidlech obezřetného podnikání na individuálním základě.

6.3. Výkaz zisků a ztrát

Výkaz zisku a ztráty podrobněji sleduje jednu z položek rozvahy, a to výsledek hospodaření účetního období. Informuje o složkách dosaženého výsledku hospodaření v členění výnosů a nákladů. Na rozdíl od rozvahy zachycuje informace v kumulaci od počátku účetního období. Strukturu tohoto výkazu uvádím v následující tabulce:

Tab. č. 2: Účetní rozvaha obchodní banky

VÝNOSY	NÁKLADY
1. Přijaté úroky	1. Placené úroky
2. Výnosy z cenných papírů s proměnlivým výnosem	2. Placené poplatky a provize
3. výnosy z majetkových účastí	3. Ztráta z finančních operací
4. Výnosy z poplatků a provizí	4. Všeobecné provozní náklady - osobní náklady (mzdy, platy a ostatní) - sociální náklady - daně a poplatky hrazené z nákladů
5. Zisk z finančních operací	5. Odpisy, tvorba rezerv a opravných položek k hmotnému a nehmotnému majetku
6. Výnosy ostatní (např. z finančního leasingu)	6. Ostatní provozní náklady (např. na finanční leasing)
7. Použití účelových rezerv a opravných položek k úvěrům, majetkovým účastem, aj.	7. Tvorba účelových rezerv a opravných položek k úvěrům, majetkovým účastem, aj.
8. Mimořádné výnosy	8. Mimořádné náklady
9. Hospodářský výsledek	9. Hospodářský výsledek

Zdroj: A. Landorová, H. Jáčová, M. Nesládková. Obchodní bankovníctví. Liberec 2002.

7. Československá obchodní banka

Jednou z nejvýznamnějších bank působících v českém sektoru bankovníctví je Československá obchodní banka, a.s., která byla založena již v roce 1964. Významným datem pro banku byl červen 1999, kdy byla privatizována a jejím majoritním vlastníkem se stala belgická KBC Bank, která je součástí skupiny KBC Bank and Insurance Group. Svoji pozici posílila v červnu roku 2000, kdy převzala Investiční a Poštovní banku a.s. V současné době poskytuje ČSOB produkty a služby fyzickým osobám, malým a středně velkým podnikům, korporacím (města, obce, krajské úřady) a ostatním bankám.

Kromě toho skupina ČSOB poskytuje finanční služby v oblastech stavebního spoření a hypoték, životního a neživotního pojištění, správy aktiv, kolektivního investování, penzijních fondů, leasingu a faktoringu. Výsledky hospodaření banky za rok 2004 uvádím v příloze č.1.

Profil společnosti

Obchodní název společnosti:	Československá obchodní banka, a.s.
Sídlo:	Praha 1-Nové Město, Na Příkopě 854/14, PSČ 11520
Právní forma:	Akciová společnost
Kód banky:	0300
SWIFT:	CEKOCZPP
Internetová adresa:	http://www.csob.cz

7.1. Úvěrový proces

Jak jsem už uvedla, stále více lidí financuje své potřeby ze spotřebitelského úvěru. ČSOB poskytuje spotřebitelské úvěry fyzickým osobám na základě písemné smlouvy, ve které jsou sjednány konkrétní podmínky úvěru a která může být měněna pouze na základě dohody smluvních stran písemnými dodatky. Obecnými podmínkami poskytnutí úvěru je věk - osoby starší 18-ti let (až do věku 65 let – výjimky je možno dosáhnout u osob, které právě dosáhly daného věku) a občanství - občan České republiky s příjmy a pobytem v ČR nebo SR. Spotřebitelské úvěry poskytuje ČSOB fyzickým osobám od roku 2001. Obchodní podmínky pro spotřebitelské úvěry čerpané u ČSOB jsou uvedeny v příloze č. 2.

7.1.1 Smlouva o úvěru a základní náležitosti smlouvy

Klient žádá o úvěr písemnou formou, žádost obsahuje osobní údaje žadatele, údaje o zaměstnání, informace o majetku žadatele (včetně společného majetku manželů) a údaje o úvěru (výše čerpání, účel – je-li uveden, období a způsob čerpání, výše a počet splátek,

způsob úhrady a navrhovaná zajištění). Žádost je také možné vyplnit a odeslat pomocí internetu, kde si klient po vyplnění údajů do formuláře ihned ověří, má-li na čerpání úvěru v dané výši vůbec nárok. Výhodou pro banku zvažující poskytnutí úvěru je, je-li osoba žádající o úvěr již jejím klientem. V časovém období, ve kterém trval vzájemný vztah, mohla banka nashromáždit informace o klientovi, o jeho spolehlivosti, obchodní pověsti a eventuálních finančních jistotách.

Žádost by měla být vyplněna co nejpravdivěji a nejpodrobněji, aby následně provedená úvěrová analýza klienta byla co nejvíce vypovídající. Není možné, aby banka znala každého klienta detailně, nicméně se snaží opatřit si co nejvíce údajů. Při žádosti o úvěr musí klient prokázat své příjmy a případně příjmy spolužadatelů, spoludlužníků a ručitelů.

Klienti banky mohou pro ověření nároku na úvěr využít i telefonní centra, kde jim po identifikaci poskytnou veškeré dostupné informace. Klienti mají na základě tříměsíčního obratu předschválené limity, ze kterých vychází výše možného limitu půjčky a tato výše je klientům call centra sdělena. V telefonním centru je po hovoru s klientem zadána poznámka, že klient má zájem o daný produkt a informace jsou odeslány do informační schránky pobočky, kde si e-mail převezme klientský pracovník a kontaktuje klienta, aby si s ním domluvil schůzku. Na pobočce jsou pracovníkem banky údaje z žádosti zadané do aplikace pro schvalování úvěrů, a poté může banka poskytnout úvěr. Avšak může dojít k situaci, kdy je klientovi v telefonním centru sděleno, že má nárok na poskytnutí úvěru a po návštěvě pobočky je úvěr zamítnut, např. z důvodu jiného dluhu. Těm, kteří nemají tuto službu telefonního bankovníctví aktivovanou, mohou být poskytnuty pouze obecné informace o možnosti poskytnutí úvěru.

Vyplněná žádost musí být vždy podepsána žadatelem, popřípadě spolužadatelem, spoludlužníkem nebo ručitelem dle povahy obchodního produktu. Žádost o spotřebitelský úvěr je uvedena v příloze č.3.

Při posouzení žádosti se přihlíží zejména k:

- k celkovému riziku,
- k údajům vyplněným v žádosti,

- k dosavadní zkušenosti s klientem,
- k údajům dostupným v registru úvěrů.

7.1.2 Úvěrová analýza

Po podání žádosti je prováděna úvěrová analýza, ve které se identifikují všechna kritéria o důvěryhodnosti dlužníka. Úvěrová analýza začíná zadáním dat do aplikace pro schvalování úvěrů, která zároveň automaticky prověří klienta i v registru úvěrů. Jestliže aplikace vyhodnotí klienta kladně, pracovník pobočky úvěr klientovi poskytne. Pokud však aplikace úvěr odmítne, je možné klienta posoudit individuálně úvěrovým pracovníkem v Praze, kterému je žádost elektronicky odeslána. Další, kdo má možnost individuálního posouzení, je ředitel pobočky, který také může zamítnutý úvěr schválit. Úvěrový pracovník v centrále má však vyšší pravomoci v oblasti výše úvěru. Úvěr vyřizuje s klientem každý pracovník pobočky, který byl proškolen, v ČSOB jsou proškoleni všichni zaměstnanci. Kdo projde školením na spotřebitelské půjčky, má pravomoc vyřizovat úvěry do 400 tis. Kč u bezhotovostních úvěrů a 100 tisíc Kč u hotovostních půjček. Ředitelé poboček mají limity 750 tisíc Kč u bezhotovostních a 150 tisíc u hotovostních půjček. Vyšší půjčky schvalují pracovníci oddělení Řízení úvěrů fyzickým osobám v centrále v Praze. Běžný zaměstnanec úvěry neschvaluje, za něj to provádí aplikace, jen připraví smlouvy a zadá úvěr do systému. Jediné co zaměstnanec může, je úvěr zamítnout na základě svého osobního posouzení, jestliže mu např. klient připadá nevěrohodný nebo má podezření, že se jedná o podvodníka apod. Pokud má žadatel záznam v registru úvěrů, není mu úvěr poskytnut nikdy.

Význam úvěrové analýzy spočívá v oddělení klientů, kteří jsou schopni splácet, a klientů, kteří by se mohli dostat do nesnází. Bodování (scoring) jednotlivých osob bývá založeno na statistické analýze minulých a stávajících klientů. Nejdříve se stanoví kritéria, kterým se poté přiřadí váhy. Vážená kritéria se poté sečtou, to znamená, že je stanoven jediný číselný ukazatel. Mezi kritéria se řadí věk, pohlaví, rodinný stav, počet dětí, doba zaměstnání a doba klientského vztahu s bankou. Příklad bodovacího systému je uveden v tabulce číslo 4. Rozhodovací matice neboli tabulka je součástí aplikace pro schvalování úvěrů. Samostatné

bodové hodnocení a váhy jednotlivých kritérií bývají stanovovány pro konkrétní segmenty spotřebitelských úvěrů, pro jednotlivé regiony, pro rozdílné splatnosti a rozdílné velikosti úvěrů a tato bodovací tabulka se mění podle vývoje na trhu.

Tab. č.4: Příklad bodovacího systému

Kritérium		Body	Váha v %	Vážené body
Věk	18 -21	0	10	
	22 - 29	5		
	30 - 39	20		
	nad 40	25		
Pohlaví	muž	0	20	
	žena	10		
Rodinný stav	svobodný/á	12	25	
	ženatý/vdaná	40		
	rozvedený/á	0		
	ovdovělý/á	15		
Počet dětí	0	10	15	
	1 - 2	15		
	3 a více	0		
Doba zaměstnání u stávajícího zaměstnavatele	více než 0.5 roku	0	8	
	0.5 až 1 rok	8		
	1 až 3 roky	15		
	více než 3 roky	35		
Doba klientského vztahu	více než 1 rok	3	22	
	1 až 3 roky	18		
	více než 3 roky	30		
Konečný počet bodů			100	

Zdroj: Interní materiály ČSOB, vlastní zpracování

7.1.3 Čerpání úvěru

Po splnění všech podmínek jsou klientovi poskytnuty peněžní prostředky na jeho běžný účet do výše úvěrového limitu, v období a způsobem, který je dohodnut ve smlouvě. Úvěrový limit představuje maximální částku, kterou je klient oprávněn čerpat. Tuto částku se klient zavazuje v daném termínu splatit, včetně stanovených úroků. Žádost o čerpání úvěru podepisuje klient nebo alespoň jeden ze spoludlužníků. Většina klientů v ČSOB preferuje čerpání jednorázové. Hotovostní půjčky jsou poskytovány pouze jednorázově. Bezhotovostní půjčky lze čerpat až 6 měsíců. Používá se při výstavbě nemovitostí nebo např. při koupi kuchyňské linky, kdy se platí záloha a po vyrobení se doplatí. V případě úvěru k určitému účelu probíhá čerpání na základě předložení požadovaného dokladu (faktury, kupní smlouvy, aj.) na účet prodávajícího. V případě neúčelového úvěru, tj. hotovostního čerpání, převádí se prostředky na běžný účet klienta.

Pokud klient ví, že dané prostředky nebude potřebovat v daném termínu, může požádat dle předem stanovených podmínek o pozdější postupné čerpání. V případě, že žádá o hotovostní půjčku, která je mu schválena, nepotřebuje peněžní prostředky v daném okamžiku, banka počká, až klient oznámí, že chce prostředky čerpat a až poté jsou připraveny smlouvy. Je možné počkat maximálně měsíc, protože po měsíci je „Potvrzení o výši příjmů“ neaktuální a klient by musel doložit nové potvrzení. Pokud ale klient předem ví, že chce prostředky čerpat až za tři měsíce, lze v daném okamžiku smlouvu podepsat, ale ve smlouvě bude uvedeno pozdější konkrétní datum čerpání.

7.1.4 Splácení úvěru

Primárním zdrojem ke splácení spotřebitelských úvěrů je příjem plynoucí ze zaměstnání či jiné samostatné výdělečné činnosti. U spotřebitelských úvěrů si klient může vybrat ke splácení kterýkoliv den v měsíci. Klient splácí v období čerpání úvěru pouze naběhlé úroky z vyčerpaných peněžních prostředků, a to ke konci kalendářního období. Období čerpání končí dnem uvedeným ve smlouvě. Poté následuje samotné splácení úvěru. Způsob splácení probíhá následně: ČSOB je oprávněna inkasovat příslušnou částku dluhu klienta z

jeho běžného účtu. Nejčastějším způsobem splácení u ČSOB jsou pravidelné splátky. Jestliže ovšem na účtu není dostatek peněžních prostředků, je banka oprávněna stáhnout potřebnou částku z jakéhokoli jeho účtu vedeného u banky. Jestliže klient nevyčerpá celou částku úvěru, dojde ke snížení výše splátky na základě skutečného čerpaní. Tato změna je oznámena klientovi.

U fyzických osob se předpokládá pravidelný měsíční příjem a proto jsou všechny půjčky s měsíčním splácením. Pokud by si to klient přál jinak, jedná se o nestandardní splácení, což znamená, že by dané splátky neprováděl systém, ale „ručně“ pracovník banky, to je v současné době zdlouhavé a tudíž jiné, než pravidelné měsíční splácení banka odmítá. Klienti ovšem mohou provádět mimořádné splátky ke dni své pravidelné splátky. Dále je možné splatit úvěr okamžitě, dle obchodních podmínek - ke dni pravidelné splátky.

Jestliže se klient dostane do potíží se splátkami, má možnost se s bankou domluvit na odkladu splátek či prodloužení úvěru. Standardně je proti neplacení banka zajištěna dohodou o srážkách ze mzdy, kterou klient podepisuje při podpisu smlouvy o půjčce. Tuto dohodu může banka poslat zaměstnavateli (pokud klient změní zaměstnavatele a banka se od bývalého zaměstnavatele dozví jméno nového, pošle danou dohodu o srážkách ze mzdy novému zaměstnavateli). Zaměstnavatel je povinen srážet splátku přímo ze mzdy až do výše životního minima.

Dodržování pravidelných splátek kontroluje automaticky počítačový systém. Při nesplácení je klient upozorněn upomínkou, která se vygeneruje D+3 (znamená třetí den po neprovedení splátky úvěru). Jestliže ji klient nepřevzme, snaží se ho banka průběžně kontaktovat. Jestliže nedojde k vyrovnání, následuje druhá upomínka D+15. První je zpoplatněna částkou 100 Kč, druhá je již za 300 Kč. Upomínka se vygeneruje i v případě, že se provede částečná splátka úvěru. Upomínka se odesílá doporučeně s dodejkou, banka se snaží kontaktovat klienta. Jestliže v úvěrovém vztahu vystupuje věřitel, je i on kontaktován a informován o nespláceném dluhu. Pokud klient nereaguje na výzvy banky a neprojeví vůli prodlení ve splátkách řešit, banka prohlásí úvěr za splatný a požaduje splacení celého dluhu. V případě, že nedojde k nápravě pohledávky, banka přistoupí

k podání žaloby na zaplacení dlužné částky včetně příslušenství (úrok z prodlení, sankční poplatek, poplatky, aj.). Po soudním rozhodnutí může následovat exekuce.

7.1.5 Úročení a poplatky

Od doby poskytnutí úvěru je klient povinen platit úroky ve sjednané výši. Úroková sazba je stanovena dle vyhlášovacích sazeb a její výše pro daný úvěrový vztah je určena v úvěrové smlouvě. Úroky z bankovních úvěrů a vkladů se odvíjejí od sazby vyhlášené ČNB a při poskytování úvěrů též od rizikovosti klienta.

Odchyly od základní úrokové sazby jsou sjednávány individuálně s klientem a nemění se po celou dobu úvěrového vztahu. Je-li dlužník klientem banky déle než 6 měsíců a má dobrou platební morálku, již v tomto případě je možné snížit standardní úrokovou sazbu. Při stanovení nižšího úroku se přihlíží také k bonitě klienta, jeho riziku, lhůtě kvalitě zajištění.

7.1.6 Zajištění úvěru

Přestože úvěrová analýza by měla zajistit takový výběr klientů, kteří budou schopni splácet úvěr, může se klient dostat do neschopnosti splácení. Z toho důvodu může ČSOB požadovat při poskytnutí úvěru zajištění a to dohodou o srážkách ze mzdy a jiných příjmů, ručitelským prohlášením, zástavním právem, životním pojištěním sjednaným ve prospěch banky, aj. U zaměstnanců banky je vždy zajištění Dohodou o srážkách ze mzdy. Ostatní zajištění je na základě rozhodnutí schvalovací aplikace, která automaticky sděluje, zda požaduje přistoupení další osoby nebo jiné zajištění. Nejčastějším zajištěním je přistoupení další osoby jako spolužadatele nebo ručitele. Jestliže během trvání vztahu mezi bankou a klientem hodnota ručení poklesne, je klient povinen doplnit zajištění na původní rozsah, a to ve lhůtě 30 dnů od doručení výzvy ČSOB.

V tabulce je přehledně seřazen působ doložení příjmů klienta, který je výdělečně činný. V příloze č.4 je uvedena „Dohoda o srážkách ze mzdy a jiných příjmů“.

Tab. č.3: Způsob doložení příjmů klienta v zaměstnaneckém poměru

Klient, jehož příjem je min. 3 měsíce směřován do ČSOB,	banka nevyžaduje žádné další doklady.
Příjem je směřován do jiné banky,	potvrzení o příjmu vydané zaměstnavatelem (potvrzení o průměrné výši příjmů za poslední 3 měsíce, poslední výpis z účtu, kam je příjem směřován).
Příjem je vyplácen v hotovosti,	potvrzení o příjmu vydané zaměstnavatelem (poslední 3 výplatní pásky, poslední aktuální doklad o některém z pravidelných výdajů domácnosti žadatele – např. SIPO, telecom).
Příjem ze závislé činnosti od více zaměstnavatelů,	přiznání k dani z příjmu FO včetně dokladu o zaplacení daně, potvrzení o bezdlužnosti u Finančního úřadu
Příjmy z podnikání/samostatně výdělečné činnosti,	přiznání k dani z příjmu FO včetně dokladu o zaplacení daně, potvrzení o bezdlužnosti u Finančního úřadu.

Zdroj: interní materiály ČSOB, vlastní zpracování.

7.1.7 Pojištění úvěru

Při uzavírání pojištění není potřebná žádná zdravotní prohlídka ani složité vyplňování formulářů. Banka nabízí sjednání pojištění individuálně. Při rozhodování o tom, zda se pojištění vůbec vyplatí, je dobré vzít v úvahu zejména výši půjčky a její poměr k měsíčnímu příjmu. U nízkých úvěrů se pojištění příliš nevyplatí. Doporučená minimální částka úvěru je 30.000 Kč. Důležitou roli při rozhodování hraje i to, jak dlouho bude úvěr splácen a do jaké míry hrozí klientovi nečekané snížení příjmu. Vzhledem k relativně nízkým cenám by měl pojištění zvážit každý, kdo si půjčuje částku, která přesahuje pětinasobek jeho současného příjmu. Pojištění by mělo být stoprocentně uzavřeno v případě klientů, jejichž příjmy jsou v rodině jediné nebo je na nich rodina závislá.

Banka nabízí pojištění úvěru proti nenadálým situacím (dlouhodobá pracovní neschopnost, invalidita, smrt). Banka může proplácet až třeba čtyři měsíce v nezaměstnanosti, to znamená, že hraří za klienta splátky. V případě trvalé invalidity či smrti klienta dojde ke splacení celého poskytnutého úvěru.

7.2. Řízení rizika v ČSOB

Mezi hlavní rizika, kterým je banka vystavena, patří riziko úvěrové, tržní, operační riziko a riziko likvidity. V ČSOB je řízení rizik komplexním procesem, který probíhá v souladu s právními a regulatorními požadavky a odpovídá standardům majoritního vlastníka KBC. Aby bylo zamezeno konfliktu zájmů, který vzniká při provádění obchodů, je proces řízení rizik nezávislý na všech obchodních aktivitách banky. Řízením rizik se zabývají útvary „Řízení rizik“ a „Úvěry a ohrožené pohledávky“, které zabezpečují činnosti výborů pro řízení rizik a koordinují řízení rizik ve Skupině ČSOB. Celý proces spadá do činností představenstva banky a informace o podstupovaném riziku jsou pravidelně předávány dozorčí radě. Kontrola portfolia je prováděna prostřednictvím čtvrtletní zprávy, která je předkládána představenstvu a dozorčí radě a popisuje vývoj úvěrové angažovanosti.

Tržní riziko je riziko potenciálních finančních ztrát způsobených nepříznivými změnami tržních cen a jiných tržních faktorů (např. směnných kurzů, úrokových sazeb, cen akcií, cen komodit nebo úrokových sazeb) na finančních trzích. Řízení tržního rizika je v ČSOB proces zahrnující identifikaci, měření, průběžnou kontrolu limitů, analyzování a pravidelné vykazování jednotlivých rizik výborům a vedením banky. Cílem je řídit negativní finanční dopady, ke kterým může díky těmto nepříznivým tržním změnám dojít. V současnosti je banka vystavena především měnovému a úrokovému riziku.

V bance je vytvořen systém limitů, se kterými jsou jednotlivá rizika porovnávána. Limity jsou čtvrtletně aktualizovány, projednávány a schvalovány představenstvem banky. Jestliže dojde k překročení limitů dochází k přehodnocení a zajištění daných obchodů tak, aby opět korespondovaly s limity. Schválené limity jsou kontrolovány jak lokálně (pozice ČSOB), tak i globálně (skupina KBC).

Riziko likvidity je v ČSOB monitorováno z hlediska krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé likvidity. Krátkodobá likvidita je řízena na tzv. denní bázi prostřednictvím sledování zůstatků na účtech u ČNB. Středně a dlouhodobá likvidita je řízena na měsíční bázi v měnách, ve kterých banka drží významnou pozici (Kč, Sk, EUR, USD). Dojde-li k problémům s likviditou, má banka vytvořené konkrétní plány pro řízení likvidity v mimořádných situacích.

Řízení **operačního rizika** bylo v ČSOB v roce 2004 zaměřeno především na zavedení standardů, monitorování a technickou přípravu dat. Získané údaje související s operačním rizikem jsou pravidelně vyhodnocovány a analyzovány. O významných událostech a ztrátách vzniklých v důsledku tohoto rizika je pravidelně informován management banky.

Riziko v oblasti compliance (**riziko nesouladu se zákony**) souvisí s vyšetřováním externích a interních podvodů, zabývá se oblastmi praní špinavých peněz, nelegálního využívání důvěrných informací pro obchodování s cennými papíry, s ochranou bankovního tajemství a osobních údajů, finanční etiky.

Řízení rizika probíhá v několika krocích, prvním je schvalovací proces. U obyvatelstva, je schvalovací proces podporován hodnotícím modelem, který používá sociální a demografické údaje a údaje o chování klientů. U korporátních klientů, u malých a středních podniků probíhá schvalovací proces v následně: klientský manažer dané společnosti předloží písemný úvěrový návrh, poté je návrh prostudován nezávislým poradcem a nakonec je učiněno rozhodnutí na příslušné rozhodovací úrovni.

Následně jsou úvěry monitorovány a zvláštní dohled je věnován vysoce rizikovým úvěrům a rozhodnutím učiněným na nejvyšší a nejnižší úrovni. Nestandardní a pochybné úvěry jsou sledovány odděleně útvaru Řešení ohrožených úvěrů. Při řešení problémových úvěrů banka používá dva základní přístupy: buď pokračuje ve spolupráci s klientem (restrukturalizace) nebo je vztah s klientem ukončen. V případě restrukturalizace je cílem klientovi pomoci, vrátit ho zpět do standardního procesu. Je-li v zájmu banky daný vztah ukončit, může dojít v případě nutnosti k vymáhání pohledávek vůči dlužníkovi soudní cestou (žaloba, konkurs).

Dostane-li se dnes domácnost do problémů se splácením svých dluhů a nedomluví se s peněžním úřadem, který mu daný úvěr poskytl, řeší se daná situace exekucí. V současném konkurzním zákoně je veškerý majetek i příjmy zbankrotované fyzické osoby příjmem konkurzní podstaty. Po skončení konkurzu ale pohledávky nezanikají. Dlužník je tedy demotivovaný řešit svůj problém s nesplácením. Nyní však připravuje ministerstvo spravedlnosti a tým místopředsedy vlády Martina Jahna nový úpadkový zákon, který by dával dlužníkům ještě další možnost se dohodnout. Pod dohledem soudu by předlužení lidé měli možnost sami prodat část svého majetku a pět let poté odvádět většinu svých příjmů a nechávali by si pouze životní minimum. Po uplynutí této doby by soud mohl rozhodnout o prominutí dluhu. Tento nový úpadkový zákon by mohl začít platit v roce 2007. Podmínkou této cesty je, aby měl člověk stálý příjem. Daný návrh je výhodný pro obě strany, věřitel získá alespoň část své pohledávky a dlužník je motivován, splatiti alespoň část svých dluhů.

Banky ale upozorňují na to, že někteří dlužníci mohou pod mylným dojmem, že jim bude dluh prominut, více hazardovat a zadlužovat se, nebudou přemýšlet o následcích svého zadlužení. Z tohoto důvodu bude nutné zajistit přísnější hodnocení bonity klientů, což zvýší náklady celého úvěrového procesu. Banky budou také s největší pravděpodobností požadovat lepší zajištění poskytovaných úvěrů.

7.3. Úvěry ČSOB

ČSOB poskytuje úvěry všem segmentům, tzn. fyzickým osobám, malým a středním podnikům, korporacím i ostatním bankám. Roku 2004 poskytla činily její pohledávky vůči klientům v celkovém objemu 174 464 milionů korun, celkově se ČSOB na trhu úvěrů podílí 18%. V následující tabulce jsou tyto pohledávky členěné dle splatnosti. Se splatností pohledávek souvisí řízení likvidity bank, banka musí mít vždy dostatek platebních prostředků k úvěrování či k výplatě depozit. Řízení likvidity se provádí s využitím různých technik, včetně operací na finančních trzích.

Tab. č. 5: Pohledávky za klienty k 31.12.2004 (v mil. Kč), dle splatnosti.

do 3 měsíců	3 měsíce – 1 rok	1 – 5 let	nad 5 let	nespecifikováno	celkem
54.935	18.612	48.000	23.244	29.671	174.464

Zdroj: Výroční zpráva ČSOB, vlastní zpracování

ČNB zavedla Opatření České národní banky č. 193/1998 Sb., o kvalitativní klasifikaci pohledávek z úvěrů a tvorbu rezerv a opravných položek k těmto pohledávkám. Pohledávky se člení do pěti kategorií – standardní, sledované, nestandardní, pochybné a ztrátové.

1. Standardní – úvěr je bezproblémový a všechny splátky jistiny i úroků probíhají tak, jak podle smlouvy probíhat mají. Očekává se plné splacení a těžkosti ve splacení za současných okolností nejsou předpokládány.
2. Sledované – aktivum vykazuje stav, který – nebude-li korigován – by mohl zvýšit znepokojení ohledně splacení. Tyto úvěry vyžadují vyšší než běžnou pozornost.
3. Nestandardní – existují pochyby o plném splacení kvůli neadekvátní ochraně, nebo úrok či jistina jsou v prodlení se splacením.
4. Pochybné – aktiva, u kterých je plné splacení určené managementem banky jako nepravděpodobné vzhledem k současným podmínkám, nebo jsou-li jistina či úrok v prodlení větším než 180 dní. Aktiva v této kategorii ještě nejsou zcela ztrátová, ještě může dojít k posílení kvality těchto aktiv (např. fúzí, nové financování, aj.).
5. Ztrátové – aktivum je hodnoceno jako ztrátové, je považováno za nedobytné, nebo jistina či úrok jsou v prodlení více než jeden rok.

Pohledávky z 2-5 kategorie se označují jako klasifikované, zahrnují nesplacenou jistinu a naběhlé úroky a jsou po splatnosti více než 30 dnů, nebo vykazují jiná porušení smluvních podmínek, nebo zhoršenou finanční situaci dlužníka.

V současné době dochází v ČSOB ke snížení podílu klasifikovaných úvěrů. Celkový objem poskytnutých úvěrů klientům za rok 2004 je 174.464 milionů korun, z čehož bylo standardních 144.791 milionů. V bance je patrná tendence snižovat počet klasifikovaných úvěrů na celkových úvěrech.

Tab.č.6. Pohledávky za klienty podle klasifikace, mil. Kč.

	31.12.2001	31.12.2002	31.12.2003	31.12.2004
Standardní	137 705	130 040	144 560	144 791
Sledované	19 395	20 587	20 899	20 044
Nestandardní	9 363	4 946	4 959	5 258
Pochybné	10 248	2 724	2 283	1 574
Ztrátové	25 639	4 428	4 921	2 797
celkem	202 350	162 725	177 622	174 464

Zdroj: výroční zpráva ČSOB, rok 2001 - 2004, vlastní zpracování.

V následující tabulce uvádím zajištění úvěrů poskytovaných klientům. Zmínila bych především zajištění nemovitostmi a movitostmi. Zajištění movitostmi vzrostlo od roku 2001 skoro čtyřikrát, nárůst od roku 2003 do roku 2004 je o 115%. Tento enormní nárůst je způsoben novými druhy poskytovaných úvěrů, např. půjčkou na auto. Zájem o tuto půjčku vychází z toho, že člověk, který si pořizuje automobil za využití této půjčky, se okamžitě stává jeho majitelem. Zajištění nemovitostmi vzrostlo od roku 1,3krát. Zajištění nemovitostmi od roku 2003 do roku 2004 kleslo o téměř 3%. Avšak pro rok 2005 se očekává, že v důsledku zvýšeného zájmu o americké hypotéky, dojde k nárůstu tohoto druhu zajištění.

Tab.č.7. Zajištění úvěrů za klienty, mil. Kč.

	31.12.2001	31.12.2002	31.12.2003	31.12.2004
Záruky vlád	13 750	9 436	8 479	7 823
Peněžní prostředky	576	616	373	488
Cenné papíry	140	501	97	112
Nemovitosti	7 545	9 433	10 701	10 396
Movitosti	437	408	774	1 664
Ostatní	17 130	19 902	17 077	20 308
Státní záruka	83 974	0	0	0
Nezajištěno	78 798	122 429	140 121	133 673
Celkem	202 350	162 725	177 622	174 464

Zdroj: výroční zpráva ČSOB, rok 2001 - 2004, vlastní zpracování.

V letošním roce 2005 ČSOB plánuje rozšířit možnost využití bankomatů, přesněji se jedná o možnost informovat klienty o výši možné půjčky prostřednictvím bankomatu a také touto cestou o půjčku požádat. Klient by zadal prostřednictvím bankomatu své telefonní číslo a nejpozději následující pracovní den by se mu ozval bankéř, který s ním dojedná veškeré podrobnosti. Poté by už stačilo pouze přijít na pobočku podepsat smlouvu.

V roce 2005 není pro banku prioritou poskytování spotřebitelských úvěrů pro nové klienty, jelikož delikvence je u nových klientů vyšší. Banka se zaměřuje na budování důvěrnějšího vztahu s klientem, což spočívá v tom, že klient sdělí bance své plány a ta se následně snaží najít co nejvýhodnější způsob financování. Banka se snaží zvyšovat objem hypotečních úvěrů a dále se zaměřuje i na americkou hypotéku, která je i přes vyšší složitost vyřízení výrazně levnější oproti spotřebitelské půjčce.

7.4. Zadlužení domácností

Jedním z hlavních důvodů výrazného růstu úvěrů domácnostem v posledních letech byla malá rozvinutost tohoto druhu bankovního podnikání v minulosti. Nově budovaný bankovní sektor se v první polovině 90. let věnoval spíše financování privatizace a rozvoje podnikové sféry, úvěry domácnostem zůstávaly stranou jeho zájmu. V současné době bankovní úvěry českým domácnostem neustále rostou. Stavební spořitelny a hypoteční banky neustále hlásí rekordní růsty objemů půjček obyvatelstvu. Boom zažívají i společnosti, které prodávají zboží na splátky či na různé spotřebitelské úvěry. Proč najednou tolik roste chuť žít na dluh? Jaké to má příčiny?

Mezi faktory, které ovlivnily růst spotřebitelských úvěrů v posledních letech, patří nízké úrokové sazby, jež reagují na úrokové sazby ČNB. Dále je tento růst způsoben i vyššími reálnými mzdami, nízkou inflací a především i vyšší dostupností úvěrů dané širší nabídkou, často též snižováním poplatků, což úvěry ještě zlevňuje. Spotřebitel je také ovlivněn masivní reklamou. Podle mého názoru, že se v současné době začíná projevovat v oblasti zadlužování i přístup Čechů k otázce dluhů.

Tento trend života na dluh je běžnější v USA či západní Evropě. Bankovních úvěrů využívá v Německu a Rakousku přibližně 20% obyvatel. V České republice se jedná pouze o 6% populace ve věku nad 15 let, tedy míra zadlužení ve srovnání s těmito zeměmi je poměrně nízká. Avšak daných 6% nezahrnuje čtvrt milionu osob, které využívají rozšířených nebankovních půjček (např. splátkový prodej).

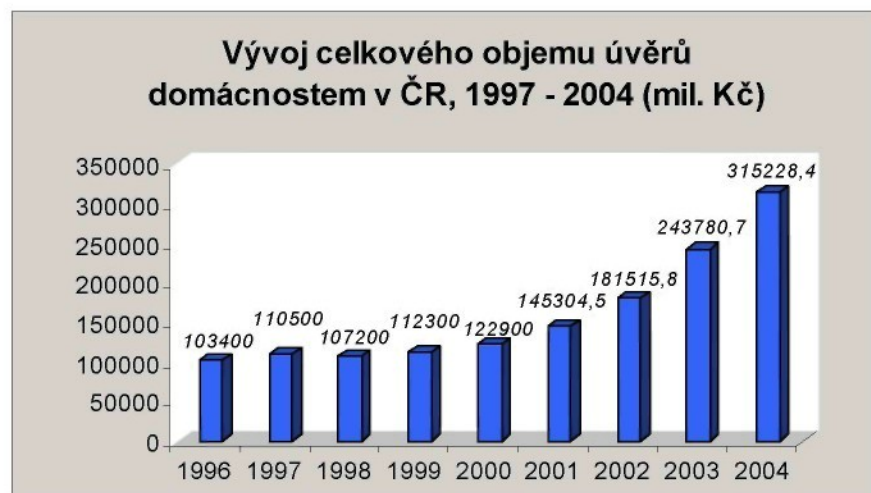
Graf č.1

Pramen: Bankovníctví č. 1/2005, Měsíčník Hospodářských novin, vlastní zpracování.

Díky nízkým úrokovým sazbám, nízké inflaci, růstu mezd činil v prosinci 2004 celkový objem úvěrů domácnostem 315.228,4 milionů, což je oproti roku 2004 nárůst o 30% a ve srovnání s rokem 2001 došlo více než ke zdvojnásobení celkového objemu. I v příštích letech se dá očekávat nárůst úvěrů domácnostem, avšak tempo růstu by mělo být pomalejší.

Graf č.2

Zdroj: Česká národní banka, časové řady ARAD, [cit. 27.4.2005]. Dostupné z : www.cnb.cz/stat_mb.php

Graf č.3

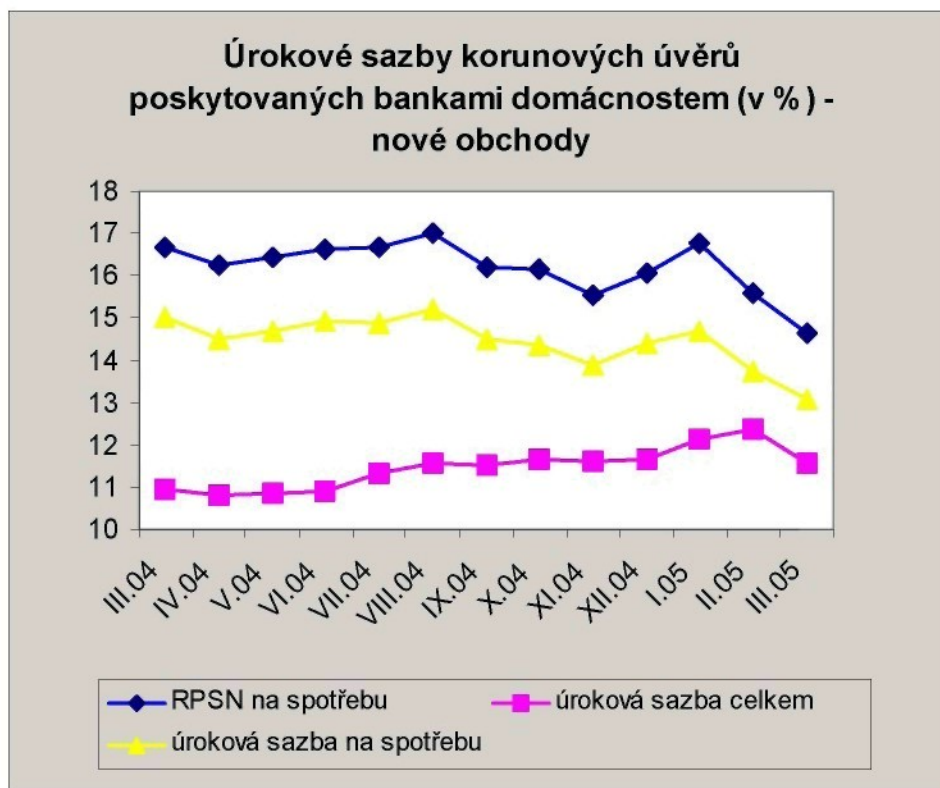
Zdroj: Česká národní banka, časové řady ARAD, [cit. 27.4.2005]. Dostupné z: www.cnb.cz/stat_mb.php

Myslím, že nejvíce jsou spotřebitelé ovlivněni úrokovou sazbou, která letošním roce dosahuje svého minima. Úroková sazba, kterou nabízejí obchodní banky, je do určité míry odvozena od úrovně a pohybu úrokové sazby vyhlášené ČNB. Dochází-li ke změně této sazby, zdražují se nebo zlevňují úvěrové zdroje obchodních bank získané od centrální banky a z peněžního trhu, pokud obchodní banky nemají dostatek zdrojů primárních. Toto ovlivňuje cenu úvěrů poskytovaných podnikatelům i spotřebitelům. Dojde-li ke zvýšení úrokových sazeb CB, sníží se poptávka po úvěrech, což se následně po určité době projeví v omezení ekonomické aktivity, zvláště podniků i v zájmu obyvatelstva o úvěry.

Finanční instituce nabízejí úročení spotřebitelských úvěrů někdy méně než 10% p.a, avšak minimální úrokové sazby nezíská každý klient. Reálné úrokové sazby, které v sobě na rozdíl od nominálních odrážejí i inflaci, se pohybují nad deseti procenty. Náklady na úvěr však nevytváří pouze úroková sazba, ale i poplatky. Objektívni porovnání úrovně nákladů jednotlivých spotřebitelských úvěrů, které jsou nabízeny na trhu, umožňuje ukazatel **roční procentní sazby nákladů** (RPSN) na spotřebitelský úvěr. Jeho prostřednictvím lze posoudit výhodnost spotřebitelského úvěru. Při výpočtu zohledňuje ukazatel celkovou výši úvěru, výši jednotlivých splátek, lhůtu splatnosti, poplatky za převod peněžních prostředků, za pojištění, za posouzení žádosti a popřípadě i další platby. Po započtení všech těchto poplatků se může daná sazba vyšplhat až o několik procentních bodů. Ukazatel je vždy uváděn na roční bázi, což umožňuje snadné porovnání. Úrokové sazby se

uvádějí na bázi roční, měsíční, týdenní, aj., což znesnadňuje orientaci spotřebitelů. V případě, že by klient neplatil žádné poplatky, rovnala by se výše úrokové sazby půjčky ukazateli RPSN. Výši RPSN si mohou klienti ověřit na internetových stránkách České obchodní inspekce (www.coi.cz).

Graf č.4

Zdroj: Česká národní banka, zpráva o inflaci, [cit. 27.4.2005]. Dostupné z: www.cnb.cz/stat_mb.php

Jak jsem již uvedla, zadlužení domácností roste vysokým tempem, přesto dluh domácností připadající na jednu domácnost zůstává nesrovnatelně menší než ve vyspělých západních ekonomikách. Nejvyšší podíl na úvěrech obyvatelstvu (41 %) a zároveň nejvyšší přírůstek za první pololetí letošního roku (24 %) mají hypoteční úvěry⁴. Příčiny zvýšeného zájmu o hypotéky v minulých letech souvisely i se vstupem České republiky do Evropské unie, kdy obyvatelstvo očekávalo po vstupu zvýšení cen nemovitostí. Dále je tento trend podmíněn i skutečností, že se roku 2007 zvýší DPH na stavební práce pro bydlení, s účinností od roku

⁴ V. Mašindová, P. Davidová, Bankovníctví, Měsíčník Hospodářských novin, 8/2004, s. 23.

2008. Z tohoto důvodu je možné soudit, že zájem o hypotéky poroste i nadále, ale s největší pravděpodobností pomalejším tempem.

Někteří lidé si na život na dluh již zvykli a nejsou ochotni se spotřeby vzdát, ani když na ni hned nemají. Spousta domácností se tak dostává do situace, která je řešena až exekucí. V současném konkurzním zákoně je veškerý majetek i příjmy zbankrotované fyzické osoby příjmem konkursní podstaty. Po ukončení konkurzu ale pohledávky nezanikají a díky tomu dlužník nemá zájem situaci jakkoli řešit. V současné době je však připravován nový úpadkový zákon, který by dal dlužníkům ještě další možnost se dohodnout. Pod dohledem soudu by předlužení lidé měli možnost sami prodat část svého majetku a pět let pak odvádět většinu svých příjmů, nechávali by si pouze životní minimum. Po uplynutí této doby by soud mohl rozhodnout o prominutí jejich dluhu. Tento nový úpadkový zákon, bude-li schválen, by měl začít platit v roce 2007. Banky ale poukazují na to, že někteří dlužníci pod dojmem, že jim bude dluh prominut, budou více hazardovat a zadlužovat se. Z tohoto důvodu bude nutné nastavit přísnější kritéria hodnocení bonity klienta, což s největší pravděpodobností zdraží úvěry, a banky budou požadovat lepší zajištění poskytovaných úvěrů. Přesto se domnívám, že dané řešení bude výhodné pro obě strany, věřitel získá alespoň část své pohledávky a dlužník bude motivován splatit alespoň část svých dluhů.

Do budoucna se dá očekávat nárůst využívání kreditních karet, které nabízejí nejen způsob placení, ale i půjčování peněz. Výhoda kreditní karty spočívá v tom, že může být využita k okamžitému překlenutí dočasného nedostatku hotovosti a tím nahradit střednědobou půjčku. Avšak spotřebitelská půjčka nevychází z flexibilních požadavků každodenního života. Nevýhoda spotřebitelské půjčky oproti kreditní kartě souvisí i s tím, že ne každou půjčku lze bez větších sankcí splatit předčasně, což kreditní karta umožňuje. [6]

Podíl úvěrů obyvatelstvu se v polovině roku 2004 přiblížil čtvrtině celkových poskytovaných úvěrů. Podstatné procento v celkovém objemu tvoří úvěry spotřebitelské a právě to bude muset v budoucnu ČNB zohlednit při vytváření své měnové politiky. Česká ekonomika je významně ovlivněna zvýšenými výdaji domácností, zvýšený objem úvěrů

vede k růstu tržeb firem, čímž se zvyšují i daňové příjmy státu přesto, že daňová sazba snižuje.

Graf č.5

Zdroj: Česká národní banka, časové řady ARAD, [cit. 27.4.2005]. Dostupné z: www.cnb.cz/stat_mb.php

Bankovní i nebankovní domy budou i nadále poskytovat spotřebitelské úvěry, avšak dá se očekávat, že se v budoucnu budou spotřebitelské úvěry stále více transformovat na nové formy financování nákladnějších transakcí, např. již zmíněné půjčky na auto.

8. Závěr

Půjčka se stala v mnohých domácnostech v naší zemi běžným způsobem financování jejich potřeb. Lidé se naučili žít na dluh, zvykli si, že úvěry jsou dostupné a půjčují si stále více. Lidé nakupují i zboží, které by mohli postrádat. Často však dochází k tomu, že se domácnosti ocitnou v situaci, kdy nejsou schopné splácet, a to řeší další půjčkou. Hrozba v podobě neplatičů se týká všech bank a společností. Z tohoto důvodu bankovní i nebankovní subjekty vytvořily registry úvěrů, které by měly přispět k omezení zadlužování neplatičů. Přestože díky vysoké konkurenci v oblasti poskytování spotřebitelských úvěrů se bankovní i nebankovní organizace předhánějí v nižších úrocích, poplatcích a v nabízení dalších výhod, dosahují zisky z poskytnutých úvěrů (rozdíl mezi tím, co banky platí na úrocích z vkladů a za kolik půjčují peníze – úroková marže) ve finančních výsledcích a každý rok vyšší částky z tohoto titulu.

K podání žádosti o úvěr motivuje v současné době možnost levného získání cizích zdrojů bez zdlouhavých procedur. ČSOB poskytuje úvěry všem klientským segmentům, tzn. fyzickým osobám, malým a středním podnikům, korporacím i ostatním bankám. Poskytuje půjčky hotovostní i bezhotovostní, bez ručitele, což bylo pro řadu klientů překážkou. Ke zvýšenému počtu podání žádostí přispělo především zkrácení a zjednodušení úvěrového procesu. Velkým pozitivem a impulsem pro klienty je i to, že v jeden den mohou o úvěr žádat a ještě v tentýž den jej i čerpat. Žádost mohou stávající i potencionální klienti i ČSOB zadat přes internet, kde jim je obratem zpět posláno vyhodnocení, jestli mají na čerpání úvěru v dané výši nárok. Dále mají možnost využít tzv. call centra, kde jim pracovníci vypočtou nejvyšší možnou dostupnou částku, na kterou mají nárok, a kontaktují pracovníka pobočky, se kterou klient je anebo bude ve spojení. Na pobočce se připraví veškeré dokumenty a klientovi zbývá pouze podepsat úvěrovou smlouvu. Žádost o úvěr je také možné zadat s pracovníkem, osobním poradcem klienta, přímo na pobočce. V roce 2005 se rozšiřuje možnost informovat klienty o výši možné půjčky a o podání úvěrové žádosti prostřednictvím bankomatu.

Při jednání a rozhodování o způsobu čerpání i splácení úvěru banky s klientem, snaží se banka vyhovět přáním a možnostem klienta. Nejčastějším splácením úvěru jsou

pravidelné splátky strhávané z měsíčního příjmu. Dostane-li se klient do problémů se splácením, banka preferuje individuální přístup ke klientovi, snaží se s ním domluvit např. na přeúvěrování, změně termínu nebo odkladu splátek. Kladně hodnotím neustálé zjednodušování a zrychlování úvěrového procesu, kdy zpracování žádosti a následná analýza probíhají téměř v několika minutách. K takovému zrychlení přispělo především zavedení externích systémů – Centrální registr úvěrů a Registr CBCB, jejichž prostřednictvím si banka ověřuje bonitu klientů, jejich úvěruschopnost a úvěruhodnost. Registry dlužníků obsahují informace, které nejen že chrání finanční instituci od "špatného" klienta, ale umožňuje také rozpoznat klienta dobrého a poskytnout mu výhodnější podmínky. Nejhojněji je využíván registr společností CBCB; dle mého názoru by se do tohoto projektu mělo zapojit co nejvíce bank a společností, aby byla ještě více posílena důvěra v český finanční trh.

Cílem ČSOB pro rok 2005 je především zaměření se na trh s hypotékami a zvýšení zájmu klientů o americkou hypotéku, která je i přes vyšší složitost vyřízení výrazně levnějším produktem v porovnání se spotřebitelskou půjčkou. Spotřebitelské úvěry budou nadále nabízeny, ale očekává se, že porostou pouze pozvolným tempem. Výhoda americké hypotéky, která je založena na zástavě nemovitosti, ve srovnání se spotřebitelským úvěrem pro klienty spočívá v možnosti získat velkou sumu peněz v řádu i milionů korun na nákup libovolného zboží, s delší dobou splatností než u klasických spotřebitelských půjček a s menší zatížeností klienta při měsíčních splátkách. Banka se v současné době soustřeďuje na své stávající klienty; s nimi se snaží navázat důvěryhodnější vztah a nabídnout jim komplexní služby.

Spotřebitelské úvěry poskytují nejen banky, ale i splátkové společnosti, které těží z toho, že jejich pobočky se nacházejí přímo v nákupních centrech a spotřebitelům připadá snazší a jednodušší zboží na místě koupit a splácet je společnosti, než jít nejdříve do banky, zažádat si o úvěr a teprve poté si zboží koupit. V posledních letech se tímto směrem vydávají i obchodní banky, a tak lze očekávat ještě další nárůst spotřebitelských úvěrů. Nabídky úvěrových produktů bank a splátkových společností jsou v současné době velmi podobné, podmínky se podstatně neliší.

Použitá literatura

[1] Landorová, A., Jáčová, H., Nesládková, M., Obchodní bankovníctví. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2002. ISBN 80-7083-607-5.

[2] Jílek, J., Finanční rizika. 1. vyd., Praha: Grada Publishing, spol. s.r.o, 2000. ISBN 80-7169-579-3.

Kolektiv autorů, Bankovníctví v České republice. 3. vyd. Praha: Bankovní Institut, 1999. ISBN 80-7265-035-1.

Polidar, V., Management úvěrových obchodů bank. 1. vyd. Praha: Knižnice hospodářských novin, 1995. ISBN 901 991-0-0.

Sekerka, B., Banky a bankovní produkty. Praha: Profess, 1997. ISBN 80-85235-51-X.

Internetové adresy

www.csob.cz

[3] www.cnb.cz

www.coi.cz

[4] www.cbcb.cz

[5] www.solus.cz

www.czso.cz

Časopisy

- [6] Bankovníctví: Měsíčník Hospodářských novin. Č. 8/2004. Č. 1, 4/2005. Praha,
Economia. ISSN 1212-4273.

Ostatní zdroje

Výroční zprávy ČSOB 1998 – 2004
Interní zdroje ČSOB

Zákony

Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů

Opatření a Vyhlášky České národní banky

Seznam tabulek

Tabulka č.1: Schéma účetní bilance,

Tabulka č.2: Účetní rozvaha obchodní banky

Tabulka č.3: Příklad bodovacího systému

Tabulka č.4: Způsob doložení příjmu klienta

Tabulka č.5: Pohledávky za klienty dle splatnosti,k 31.12.2004, v mil Kč

Seznam grafů

Graf č.1: Penetrace úvěrových produktů

Graf č.2: Vývoj celkového objemu úvěrů domácnostem v ČR

Graf č.3: Roční změny objemů poskytovaných úvěrů v ČR

Graf č.4: Úrokové sazby kornových úvěrů poskytovaných bankami domácnostem (v %) –
nové obchody

Graf č.5: Vývoj celkového objemu spotřebitelských úvěrů

Seznam příloh

Příloha č. 1a: Rozvaha ČSOB za rok 2004

Příloha č. 1b: Výkaz zisků a ztrát za rok 2004

Příloha č.2: Obchodní podmínky pro ČSOB spotřebitelské úvěry

Příloha č.3:Smlouva o spotřebitelském úvěru

Příloha č.4:Dohoda o srážkách ze mzdy a jiných příjmů

Příloha č.5: Schéma: úvěrový proces v ČSOB

Příloha č. 1a

ROZVAHA K 31. PROSINCI 2004			
Aktiva (mil. Kč)	Poznámka	31.12.2004	31.12.2003
Pokladní hotovost a vklady u centrálních bank	12	15 131	18 011
Státní bezkupónové dluhopisy a ostatní cenné papíry přijímané centrální bankou k refinancování		52 938	50 362
a) vydané vládními institucemi		33 966	37 201
b) ostatní		18 972	13 161
Pohledávky za bankami	13	152 384	159 787
a) splatné na požádání		1 276	1 284
b) ostatní pohledávky		151 108	158 503
Pohledávky za klienty	14	170 457	170 713
a) splatné na požádání		2 193	4 923
b) ostatní pohledávky		168 264	165 790
Dluhové cenné papíry	16	76 860	78 732
a) vydané vládními institucemi		28 529	22 503
b) vydané ostatními osobami		48 331	56 229
Akcie, podílové listy a ostatní podíly	16	2 475	2 383
Účasti s podstatným vlivem	17	480	543
Účasti s rozhodujícím vlivem	17	10 906	7 367
z toho: v bankách		7 360	4 174
Dlouhodobý nehmotný majetek	18	3 321	3 800
z toho: goodwill		2 752	3 048
Dlouhodobý hmotný majetek	18	8 449	9 497
z toho: pozemky a budovy pro provozní činnost		6 728	7 135
Ostatní aktiva	19	16 031	16 321
Náklady a příjmy příštích období		676	924
Aktiva celkem		510 108	518 440

Pasiva (mil. Kč)	Poznámka	31.12.2004	Po úpravě 31.12.2003
Závazky			
Závazky vůči bankám	20	60 153	40 366
a) splatné na požádání		3 009	1 844
b) ostatní závazky		57 144	38 522
Závazky vůči klientům	21	360 939	391 972
a) splatné na požádání		195 523	194 925
b) ostatní závazky		165 416	197 047
Závazky z dluhových cenných papírů	22	24 640	12 902
a) emitované dluhové cenné papíry		20 877	11 211
b) ostatní závazky z dluhových cenných papírů		3 763	1 691
Ostatní pasiva	23	25 982	31 234
Výnosy a výdaje příštích období		246	763
Rezervy	15	2 052	3 749
Vlastní kapitál			
Základní kapitál - splacený		5 105	5 105
Vlastní akcie		0	-564
Emisní ážio		1 121	497
Rezervní fondy a ostatní fondy ze zisku		18 839	19 415
a) povinné rezervní fondy a rizikové fondy		18 686	19 250
b) ostatní fondy ze zisku		153	165
Kapitálové fondy		1	0
Oceňovací rozdíly		125	-21
a) ze zajišťovacích derivátů		12	-124
b) z přepočtu účastí		113	103
Nerozdělený zisk z předchozích období		3 820	9 427
Zisk za účetní období		7 085	3 595
Pasiva celkem		510 108	518 440

Příloha č. 1b

VÝKAZ ZISKU A ZTRÁTY ZA ROK KONČÍCÍ 31. PROSINCEM 2004

(mil. Kč)	Poznámka	2004	Po úpravě 2003
Výnosy z úroků a podobné výnosy	4	19 943	20 451
- úroky z dluhových cenných papírů		7 167	6 886
Náklady na úroky a podobné náklady	5	-7 842	-9 164
- náklady na úroky z dluhových cenných papírů		-442	-554
Výnosy z akcií a podílů		431	115
a) výnosy z účastí s podstatným vlivem		0	8
b) výnosy z účastí s rozhodujícím vlivem		422	91
c) ostatní výnosy z akcií a podílů		9	16
Výnosy z poplatků a provizí	6	8 826	6 105
Náklady na poplatky a provize	7	-1 637	-1 710
Čistý zisk z finančních operací	8	2 565	890
Ostatní provozní výnosy	9	1 007	645
Ostatní provozní náklady	10	-847	-5 910
Správní náklady	11	-9 387	-9 653
z toho:			
a) náklady na zaměstnance		-4 956	-4 719
- mzdy a platy		-3 591	-3 470
- sociální a zdravotní pojištění		-1 365	-1 249
b) ostatní správní náklady		-4 431	-4 934
Rozpuštění rezerv a opravných položek k dlouhodobému hmotnému a nehmotnému majetku		50	0
Odpisy, tvorba a použití rezerv a opravných položek k dlouhodobému hmotnému a nehmotnému majetku		-2 273	-2 085
Rozpuštění opravných položek a rezerv k pohledávkám a zárukám,	15	4 038	2 803
- sociální a zdravotní pojištění		-1 365	-1 249
b) ostatní správní náklady		-4 431	-4 934
Rozpuštění rezerv a opravných položek k dlouhodobému hmotnému a nehmotnému majetku		50	0
Odpisy, tvorba a použití rezerv a opravných položek k dlouhodobému hmotnému a nehmotnému majetku		-2 273	-2 085
Rozpuštění opravných položek a rezerv k pohledávkám a zárukám,	15	4 038	2 803
výnosy z dříve odepsaných pohledávek			
Odpisy, tvorba a použití opravných položek a rezerv k pohledávkám a zárukám	15	-5 753	-2 679
Rozpuštění opravných položek k účastem s rozhodujícím a podstatným vlivem	15	28	176
Ztráty z převodu účastí s rozhodujícím a podstatným vlivem, tvorba a použití opravných položek k účastem s rozhodujícím a podstatným vlivem	15	-93	-146
Rozpuštění ostatních rezerv	15	200	5 361
Tvorba a použití ostatních rezerv	15	502	-148
Zisk za účetní období z běžné činnosti před zdaněním		9 758	5 051
Daň z příjmů	24	-2 673	-1 456
Zisk za účetní období po zdanění		7 085	3 595

Schéma: úvěrový proces v ČSOB

